

**UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE**

Husitská teologická fakulta

Protireformace a Valerián Magni

Counter-reformation and Valerian Magni

*Bakalářská práce*

Vedoucí práce:

ThDr. Kamila Veverková ThD.

Autor:

Martin Žezlo

Praha 2015

**Poděkování:** Rád bych zde poděkoval své vedoucí práce ThDr. Kamile Veverkové Th.D. za trpělivost a odborné vedení. Také děkuji své manželce a dětem, které mi poskytly motivaci k napsání této práce a také Ondřeji Holinkovi za pomoc s překladem cizojazyčných textů.

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci Protireformace a Valerián Magni vypracoval samostatně s použitím níže uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 10.4.2015

Martin Žezlo

## **Anotace**

Bakalářská práce se zabývá převážně historií procesu protireformace v českých zemích 17. století, na základě narativních a dokumentárních pramenů o Valeriánu Magni a jiných osobnostech a událostech doby, majících vliv na samotného kapucína a na průběh protireformace v českých zemích. V první části spisu se setkáme s dobou náboženských neshod, které jsou vystupňované ve stavovské povstání. Násilně ukončené povstání dne 8. listopadu roku 1620, taktéž zakončuje první část a stává se mostem do druhé kapitoly. Zde je naznačen život, který Magni při probíhající rekatolizaci prožíval a mimoto i životní skutečnosti, které nám ho pomohou lépe poznat. Jedna z takových skutečností je Třicetiletá válka, která doprovázela Valeriána Magni skoro polovinu života, a tudíž měla obrovský vliv na jeho osobu a jeho rozhodování. Konec války roku 1648 je také naším druhým mezníkem, po kterém je český národ ponechán opuštěný a bezmocný v moci Habsburků.

Základním kamenem práce je vylíčení dvou, spolu propletených celků, můžeme říci, že zde sledujeme dvě roviny: První nám ukazuje směr, kterým se ubírala Evropa a nuceně i Čechy z náboženského hlediska a druhý líčí život Valeriánův, který je završen po dokončení protireformace na českém území.

Z porovnání a analýzy prostudovaných údajů vyvozujeme závěry převážně o osobnosti a vlivu Valeriána Magni na tehdejší Evropu, ale hlavně jeho na samotný proces rekatolizace v Čechách.

**Klíčová slova:** Protireformace (rekatolizace); Valerián Magni; Arnošt Vojtěch z Harrachu; Bílá hora; Třicetiletá válka; Karlova Univerzita; protestantismus

## **Annotation**

Bachelor thesis mainly deals with history of process of the Counter-Reformation in Czech lands the 17th century, at base on narrative and the documentary sources of Valerian Magni and other personalities and events of the era, which had the effect of the Capuchin itself and during proces of the Counter-Reformation in the Czech lands. In a first part of the file is encountered with times of religious disagreements that escalated into the estates rebellion, violently terminated on 8 November 1620. Thus over the first part and the battle of White Mountain became a bridge to the next chapter. Here is hinted life that Magni's lived on during recatholicization, and, moreover the life facts that it will help us to know him better. One of these factors was the Thirty Years War, that accompanied Valerian Magni almost half of his life, and had a huge influenc on him. End of the War in 1648 is also our second milestone, after which the Czech people left destitute and helpless in the power of the Habsburgs.

The cornerstone of this thesis is clerify two events together intertwined. We can say that here we follow two levels: The first shows us the direction in Europe which was moved and even forced Czechs from a religious perspective. The second related Valerian's life, which is complete after the completion of the Counter-Reformation in the Czech territory. Comparisonsing and analysising of the data we infer studied mainly on personality and influence of Valerian Magni on Europe that time, but especially his influence on the process recatholisation in Bohemia.

**Keywords:** The Counter (recatholisation); Valerian Magni; Ernst Adalbert von Harrach; White Mountain; The Thirty Years' War; Charles University; Protestantism

# OBSAH

Obsah.....	6
Seznam zkratk.....	8
Úvod.....	9
<b>1 Doba předbělohorská.....</b>	<b>11</b>
1.1 Situace.....	11
1.2 První odpor.....	12
1.3 Úspěchy předbělohorské.....	14
1.4 Poslední válečný konflikt – Bílá hora.....	15
<b>2 Doba pobělohorská.....</b>	<b>16</b>
2.1 Příchod Valeriána Magni do českých zemí a k řádu kapucínů.....	18
2.2 Začátky diplomatických cest.....	20
2.3 Setkání s Harrachem.....	22
2.4 Valerián Magni a Albrecht z Valdštejna.....	25
2.5 Karlova univerzita.....	27
2.5.1 Zápas o Karlovu univerzitu.....	29
2.5.2 Semináře na podporu protireformace a kancléřství.....	30
2.5.3 Konečné řešení sporu o univerzitu.....	31
2.6 Polský spor.....	32
2.7 Proces s Galileo Galileim.....	34
2.8 Švédsko-polské příměří.....	35
2.8.1 Polsko se vzdaluje od císaře, Gdaňská disputace.....	37
2.9 Valerián Magni na cestách.....	38
2.9.1 Valerián na Moravě.....	38
2.9.2 Valerián Magni a pokus se rtutí.....	39
2.9.3 Smrt Vladislava IV. ....	40
2.9.4 Valerián Magni navrátil se do Vídně.....	41
2.9.5 Valerián Magni a jansenismus.....	42
2.9.6 Kapucínova poslední cesta.....	43
<b>3 Konec třicetileté (německé) války.....</b>	<b>45</b>
3.1 Dokončení rekatolizace.....	46

Závěr.....	48
Seznam literatury a odborných zdrojů.....	50
Summary .....	53

## Seznam zkratk

A. V. z Harrachu      Arnošta Vojtěcha z Harrachu

s.                      strana

UNESCO              United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization  
(Organizace spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu)

## Úvod

Tuto práci jsem napsal, pro snazší nahlédnutí do doby protireformace<sup>1</sup> na území dědičných zemích rodu Habsburků a dalších evropských monarchiích, při čemž se klade důraz na Valeriána Magni, jednoho z předních rekatolizátorů baroka. Je zde jen okrajově vysvětleno působení Tovaryšstva Ježíšova a to pouze v situacích právě se jmenovaným kapucínem. Tento myslitel ve své době velmi známý<sup>2</sup>, je v dnešní době pro mnohé neznámou osobou středověku/novověku. Neznat však takovou osobnost, která tolik zasáhla do života našich předků, tím se myslí otázkou protireformace, by bylo žalostné. Nebo Magniho odsoudit jako jednoho z rekatolizátorů, i přes jeho humánní postupy a návrhy obracení ke katolictví, by bylo politováníhodné. Jako nejdůležitější zdroje, ze kterých jsem čerpal a které mě nejvíce ovlivnily, považuji spisy od profesora Stanislava Sousedíka<sup>3</sup> a profesora Alessandra Catalana<sup>4</sup>.

Téma práce jsem vybral pro zájem, který chovám ke zmiňovanému období třicetileté války, se kterým jsem se blíže seznámil při studiích středověkých církevních dějin, tato doba proniká staletími až do dnešních dob a dotýká se nás. Jiným důvodem pro výběr takového tématu byl můj vlastní zájem o historii a církevní i světské právo. Práce je rozdělena na tři části, ve kterých se zabývám samotným dobovým pozadím, počínajícím světským absolutismem, před obdobím Bílé hory, do kterého poté přichází Valerián Magni, následuje seznámení s osobnostmi tehdejší doby<sup>5</sup>, boj o univerzitu a konečná ztráta iluzí, jež vedla k jeho uvěznění, těžké nemoci, končící smrtí, při převozu a nakonec i postupná změna konfese v Čechách. Celým kapucínovým životem je propletena třicetiletá válka a nenávistná nálada proti katolictví, kterou se snaží s kardinálem Harrachem změnit v pochopení katolictví

---

<sup>1</sup> Katolická církev se pokusila o doktrinní sebevymezení vůči reformaci na *Tridentuském koncilu* (1545-1563). Jím byla v církvi potvrzena linie, kterou historikové dříve nazývali protireformací. - TRETERA, Jiří Rajmund. *Konfesní právo a konfesní právo*. 1. vyd. Praha: Jan Krigl, 1997, s. 78. ISBN 809020452x.

<sup>2</sup> Např. NOVÁK, Jan V a Josef HENDRICH. *Jan Amos Komenský, jeho život a spisy*. V Praze, 1932, s. 358-366.

<sup>3</sup> SOUSEDÍK, Stanislav. *Valerián Magni: Kapitola z kulturních dějin Čech 17.století*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1983.

<sup>4</sup> CATALANO, Alessandro. *Zápas o svědomí: kardinál Arnošt Vojtěch z Harrachu (1598-1667) a protireformace v Čechách*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008. Česká historie, sv. 18. ISBN 978-807-1069-423.

<sup>5</sup> Vavřinec z Brindisi, Arnošt Harrach, Albrecht z Valdštejna, Galileo Galilei a další ...

Čechami a zprostředkovat jim ho. Za svůj hlavní cíl jsem zadal, jak moc velký vliv, měl rekatolizační stav před necelými čtyřmi sty lety na dnešní svět.

# 1 Doba předbělohorská

## 1.1 Situace

Většinou badatelů<sup>6</sup> je toto období, tj. období protireformace, rozdělováno na dobu předbělohorskou (1450-1620) a pobělohorskou (1620-1790). Tento čas je také přelomem mezi středověkem a novověkem. Jedná se převážně o dobu barokní, o celoevropský rozmach v oblasti vědy, v oblasti bádání<sup>7</sup>. Nejvýznamnějším učením doby je scholastika<sup>8</sup>, která je vyučována na Karlově univerzitě. Univerzita byla za husitských válek uzavřena a teprve císař Zikmund roku 1437 sice obnovil její funkci, ale omezeně, místo čtyř tehdejších fakult, byla aktivní pouze fakulta artistická. Vyučovali zde spolu kališníci a katolíci, různých národů. Společný vědecký život nebyl vůbec snadný, proto po zrušení kompaktát, které zajišťovaly svobodu přijímání *sub utraque species* pro protestantské církve, papežem Piem II., se stala Karlova univerzita pouze ultrakvistickým (kališnickým) zřízením. Po druhé polovině 16. století, začal panský stav jasně dominovat a prosazovat vlastní zájmy, které se později projeví jako pozvolné pronikání absolutismu. Císař Rudolf II. se 24. srpna 1599 rozhodl změnit složení nejvyšších zemských hodností v Českých zemích a svěřil uprázdněné úřady radikálním katolíkům. Po pár letech, byl však nucen ustoupit stavům a kodifikovat dne 9. července 1609 zásadu náboženské tolerance, která se nazývá *Rudolfův majestát*<sup>9</sup>. A dne 20. července téhož roku vydal císař obdobný

---

<sup>6</sup> Např. SOUSEDÍK, Stanislav. *Filosofie v českých zemích mezi středověkem a osvícenstvím*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 1997, s. 13. ISBN 8070211458.; CATALANO, Alessandro. *Zápas o svědomí: kardinál Arnošt Vojtěch z Harrachu (1598-1667) a protireformace v Čechách*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008. Česká historie, sv. 18. ISBN 978-807-1069-423. s. 68 (nadále *Zápas o svědomí*)

<sup>7</sup> Mikuláš Koperník, Galileo Galilei, René Descartes a další.

<sup>8</sup> Scholastikou rozumíme školské probírání a později usoustavňování otázek, vznikajících o rozumný výklad církevní zvěsti. Raná scholastika, jejíž začátky koření v soumraku patristického období církevních dějin a jež s počátkem třináctého století přechází ve scholastiku zralou, se pěstovala na školách klášterních, biskupských nebo dvorních. Zprvu v ní převládala metoda prostého citování výroků církevních otců a jejich řazení pod věcná záhlaví. Zpracování takto získaného tradičního materiálu se dalo v protikladech: protichůdné výroky byly domýšleny, vyhrocovány ve svém nesouhlasu a potom buď harmonizovány spekulativně, nebo jedny schvalovány, druhé zavrhovány. Teologické myšlení se tak přizpůsobovalo požadavkům logiky. A s filosofickou metodou pronikla do scholastického bohosloví také filosofická problematika. - Říčan Rudolf a Amedeo MOLNÁR. *Dvanáct století církevních d.* 3. vyd. Praha: Kalich, 2008, s. 316. Studijní texty (Kalich), sv. 3. ISBN 9788070170649.

<sup>9</sup> Rudolfovým majestátem ze dne ze dne 9.7.1609 bylo dosaženo v Čechách nejvyšší míry náboženské svobody, založené již dříve basilejskými kompaktáty a kutnohorskou smlouvou. - TRETERA, Jiří Rajmund. *Konfesní právo a konfesní právo*. 1. vyd. Praha: Jan Krigl, 1997, s. 85. ISBN 809020452x.

majestát pro Slezko. Horní a dolní Lužice, které se snažily o vydání takových listin i přes své snažení neuspěly, a až do 19. století zůstaly převážně katolickými kraji. Když v roce 1611 nastoupil na trůn Rudolfův bratr Matyáš, očekávali stavové, že jim bude nový král naslouchat, ale nestalo se tak. A celou záležitost ještě zhoršili, když zvolili za českého krále katolíka Ferdinanda Štýrského.<sup>10</sup> Na jaře roku 1618 byly české země neklidné vzájemnými potyčkami mezi stranou katolickou a nekatolickou. Nekatolická konfesní většina se cítila být ohrožena zástupci katolické strany, která byla ještě více podpořena úspěšnou volbou Ferdinanda Štýrského za českého krále a mimo to ještě posilovala morálku zastánců římské Církve. Od roku 1609 Rudolfův majestát však stále ještě udržoval dostatečný klid na všech stranách. To platilo do doby, než byla pokořena nekatolická konfese. Plně projeveny tyto tendence byly na statcích arcibiskupa Lohelia, kde byl roku 1617 zbořen luteránský kostel v Hrobu a protestantský v Broumově, to bylo záminkou, která podnítila budoucí střet na Pražském hradě, a na Moravě byl stupňován odpor proti nekatolické straně<sup>11</sup>.

## 1.2 První odpor

Do radnic a rad byli dosazováni povětšinou členové katolické strany. Obránci nekatolických konfesí začali urychleně řešit porušování majestátu a svolali na 6. března 1618 sjezd do pražského Klementina, kde byla sepsána stížnost císaři. Brzy na to se stavovským dostala do rukou odpověď od císaře Matyáše, nazvaná *těžké psaní*<sup>12</sup>, dorazila dne 21. března, nebyla to ovšem zpráva, jakou stavové očekávali, byl v ní uveden odpor proti stavovským výtkám a byl i podepřený sankcemi proti svolávání dalšího sjezdu. Stavovští představitelé si počali uvědomovat závažnost situace, která vznikla dost možná i zvolením Ferdinanda Štýrského. I přes zákaz o svolání dalšího sjezdu se sešli, dne 21. května 1618 na stejném místě, zástupci stavovských i se svými

---

<sup>10</sup> „Naopak katolická strana cílevědomě připravovala Ferdinandovu nástupu na trůn co nejhladší průběh. Zasloužil se o to především nejvyšší kancléř Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic, který se snažil přimět i přední představitele opozice, aby neprotestovali proti řádné kandidatuře štýrského arciknížete, v němž on sám viděl ideálního panovníka, který dokáže zabránit anarchii.“ - BLÁHOVÁ, Marie, Jan FROLÍK, Naďa PROFANTOVÁ, Petr ČORNEJ, Lenka BOBKOVÁ, Antonín KLIMEK, Michael BOROVIČKA a Pavel BĚLINA. *Velké dějiny zemí koruny české*. 1. vyd. Litomyšl: Paseka, 2008, s. 11. ISBN 9788071858355152. (nadále pouze *Velké dějiny zemí koruny české*)

<sup>11</sup> Protireformace na Moravě probíhala dlouhodobě pod vedením kardinála Dietrichštejna, již před rokem 1620 byla skoro polovina far obsazena katolickými duchovními, takže v době vrcholu protireformace (tj. po bitvě na Bílé hoře) nebyla tak násilné formy jako v Čechách.

<sup>12</sup> Císař nejenže odmítl oprávněnost stavovských výtek, ale vyhrožoval sankcemi a protiprávně zakázal i konání dalšího sjezdu, který stavové svolávali na květen. - *Velké dějiny zemí koruny české* s. 14

ozbrojenými družinami, jen představitelé měst uposlechli císařův zákaz a na sjezd se nedostavili. Pro srocování davů nebylo možno zvolit umírněnější řešení. Ve večerních hodinách téhož dne, se sešli v paláci Smiřických na Malostranském rynku muži toužící po změně poměrů, nejdůležitější z nich byli Jindřich Matyáš Thurn, Václav Budovec z Budova, Oldřich Vchynský z Vchynic, Václav Vilém z Roupova, Linhart Colonna z Felsu a zástupce měšťanů Martin Fruwein z Podolí. Jejich hostitelem byl mladý Albrecht Smiřický, který měl mezi šlechtou velmi významného postavení. Nejdůležitějším se pro ně stal důrazný odpor, který by jasně ukázal hranice opozici a přivedl k nim další, stejně smýšlející přívržence. Na této schůzi se domluvili na požadavcích, které vyrazili dalšího dne brzy ráno 23. května 1618 předat na pražský hrad místodržícím.<sup>13</sup> Po výtkách, které si místodržící vyslechli, stavovskou opozicí byli přivedeni k oknům a jako první byl vyhozen Vilém Slavata z Chlumu a Košumberka, následovaný Jaroslavem Bořitou z Martinic a zapisovatelem Filipem Fabriciem, který o tomto později napsal záznam, do hradního příkopu. I přesto, že byla výška pádu 17,742 metrů, přežili všichni. Stavové sice chtěli poukázat na potrestání škůdců země a nechtěli, aby akt působil vzdorovitě proti císaři, ale naopak jím byl vnímán jako symbolický nesouhlas s dosavadní vládou v zemi. Papežský nuncius Carlo Caraffa o události napsal zprávu: „*Dva dny po spikleneckých schůzkách vzal hrabě z Thurnu s sebou některé přední osoby z království a šel s nimi na hrad, kde právě jednali úředníci, a vztáhnouce ruku na tři nejpřednější z nich, totiž na hraběte Slavatu, hraběte Martinice a sekretáře Fabricia, je nejprve osočovali urážlivými slovy a potom nařídil, aby je svrhli do hlubokého příkopu vedle téhož paláce, a i když byla hloubka příkopu 30 loket a ačkoliv bylo na tři řečené úředníky do příkopu stříleno z mušket, přece zůstali naživu, s úžasem všech a dokonce samotných kacířů, aby pak byli odměněni od řečeného Ferdinanda za své zásluhy a horlivost ke spravedlnosti a katolickému náboženství a za věrnost Jeho Milosti Císařské.*“<sup>14</sup>Text nuncia jen potvrzuje udávanou výšku pádu<sup>15</sup>. Dne 24. května se opět sešli ti, kteří se účastnili sjezdu a byli

---

<sup>13</sup> Při příchodu do kanceláře zde našli jen Adama ze Šternberka, Viléma Slavatu z Chlumu a Košumberka, Jaroslava Bořitu z Martinic, Děpolda Matouše z Lobkovic a sekretáře Filipa Fabricia. - *Velké dějiny zemí koruny české* s. 15-16

<sup>14</sup> *Zápas o svědomí* s.67

<sup>15</sup> V textu nuncia je psáno, že padali z výšky 30 loket, a v mírách a vahách zde uvedených jsou záznamy, že v této době měl loket délkovou míru 0,5914 metru, to by znamenalo, že výška pádu je lehce nad 17 metrů, přesně 17,742 metrů. - SEDLÁČEK, August. *Paměti a doklady o staročeských mírách a vahách*. 1. vyd. Praha: Česká akademie věd a umění, 1923, s. 4.

zvoleni členové *direktoria*<sup>16</sup>, kteří měli tvořit novou zemskou vládu, bylo jich na třicet. Většinou se jednalo o jedince, kteří byli direktory již v roce 1609. K nim bychom mohli přiřadit i Albrechta Jana Smiřického, který se povznesl ve druhé polovině 16. století na přední místo mezi českou šlechtou. Nejzapálenější představitelé radikálů se neocitli mezi direktory, ale zastávali vysoké hodnosti v armádě. Jindřich Matyáš Thurn se stal vrchním velitelem stavovského vojska v hodnosti generál-poručíka a jeho blízký druh Linhart Colonna z Felsu byl jmenován polním maršálkem<sup>17</sup>. Toto byly počátky českého povstání, při kterém byla zažehnuta třicetiletá válka. Do Vídně se dostala zpráva o pražské defenestraci 27. května 1618 a při jednáních Ferdinanda II. se svými poradci o dalším postupu, zavládla nesmiřitelná atmosféra proti povstalcům. Dne 11. června podepsal císař Matyáš dopis, ve kterém si přeje urovnání poměrů v zemi, hrozil tresty za neuposlechnutí a naopak ponechání stavovských privilegií při kladném přijetí požadavku. Než se však stačila zpráva dostat na místo určení, čeští stavové už verbovali do svých vojsk a Jindřich Matyáš Thurn byl dokonce na cestě na jih Čech, kde byl očekáván vpád z Rakouska. Obě dvě strany se snažili získat podporu svého jednání v evropském měřítku odůvodňováním, nebyli to boje pouze diplomatů, ale dostaly se ke slovu i pamflety s odůvodněním konání a urážením protistrany. Stavové se odvolávali na porušení náboženské svobody a naproti tomu císař namítal, že byly porušeny zemské zákony. Tisk, letáky a pamflety, které zaplavovaly Evropu, byly spíše obrazového formátu, byly totiž určeny pro hýbání s masami a protože většina lidí byla negramotná, měla větší úspěch dobře mířená grafika, než text. Hlavám povstání bylo zřejmé, že pokud mají úspěh, musí svou obhajobu rozšířit i do jiných zemí Evropy, k tomu byla určena písemná obrana. První obranná apologie českých stavů byla vydána už dne 27. května, tedy ještě před vypuknutím násilných akcí. Byla v ní vysvětlena situace, že se nejedná o útok proti vladaři, ale o obranu konfese potlačovanou jeho nehodnými služebníky, kteří jsou popichováni řádem jezuitů. Apologie byla napsána nejprve česky, poté německy a latinsky. Po první analogii následoval druhý dokument, který měl 140 příloh a byl spíše právního rázu. Druhý dokument neměl valného úspěchu.

### 1.3 Úspěchy předbělohorské

---

<sup>16</sup> Mezi deseti direktory panského stavu vynikli Václav Vilém z Roupova, Jáchym Ondřej Šlik, Václav Budovec z Budova a Vilém z Lobkovic, všichni kteří patřili k radikálnímu křídlu stavovské opozice. - *Velké dějiny zemí koruny české* s.17

<sup>17</sup> *Velké dějiny zemí koruny české* s.20

Konflikt, který započal v českých zemích Třicetiletou válku, začal pro stavovské povstalce velice úspěšně, jistě i pro všemožné podpory stavů z jiných zemí a třeba i sedmihradský vévoda Gabriel Bethlen, který se přidal na protestantskou stranu, přivedl je dokonce až k branám Vídně<sup>18</sup>. Nebo slezské a moravské oddíly, které se připojily, velmi prospěly morálce vzbouřenců. Po smrti Matyáše, se však stal císařem Ferdinand II. a mění se i průběh jednání se stavovskými. Bylo více důvodů<sup>19</sup> porážky, ale největší z nich jistě byla mezinárodní izolace povstalců a aktivní spolupráce mezi katolickými mocnostmi<sup>20</sup>.

#### **1.4 Poslední válečný konflikt – Bílá Hora**

Dne 5. listopadu se sešli na poradě u Bedřicha Falckého přední velitelé stavovského vojska, kde dále rozebírali budoucí strategii, to mezitím ustupovaly stavovské oddíly k Praze. Stavovská vojsko 7. listopadu 1620 ustoupila až k návrší nazývaném Bílá hora, kde se rozhodlo se opevnit<sup>21</sup>. Spolupráce katolických stran v katolické Lize vedené Maxmiliánem Bavorským, bylo jasným předzvěstím porážky povstání a o to tvrdší pozdější opatření v Čechách. Když se střetlo císařské vojsko a vojsko katolické Ligy s vojsky stavovskými, bitva netrvala ani dvě hodiny a vcelku bylo způsobeno jen málo ztrát. Největší utrpěli stavové, u letohrádku Hvězda, kde dlely oddíly jezdecký a pěší, oba dva byly do muže povražďeni. Dne 8. listopadu 1620 dosáhl císař Ferdinand II. absolutního vítězství, zakončeným bitvou na Bílé hoře. Kvůli vítězství, které navrátilo České království do rukou katolické církve, se v Římě 3. prosince 1620 pořádaly veliké oslavy a po dva dny se ve dvou určených kostelech<sup>22</sup> rozdávaly úplné odpustky.

---

<sup>18</sup> *Velké dějiny zemí Koruny české*, s. 49

<sup>19</sup> Např. V létě roku 1620 začalo docházet ve stavovských oddílech k četným vzpourám kvůli neplacení žoldu. – *Velké dějiny zemí Koruny české*, s. 53

<sup>20</sup> *Zápas o svědomí*, s. 68

<sup>21</sup> Z hlediska vojenské strategie to bylo místo znamenité – nepřítel sledující stavovské oddíly se musel ocitnout v nevýhodě. Nutně by totiž musel zaútočit směrem vzhůru a překonat ve směru od Ruzyně nezanedbatelný výškový rozdíl. – *Velké dějiny zemí Koruny české*, s. 57

<sup>22</sup> Papež Pavel po ránu s procesím z kostela [*Santa Maria sopra*] *Minerva k Madonně dell' Anima*. - *Zápas o svědomí*, s.69

## 2 Doba pobělohorská

České povstání, které skončilo bitvou na Bílé hoře, bylo převážně stavovské. Stavům se jednalo o nezávislost českého státu a boj byl namířen proti habsburskému absolutismu. Šlechta si tímto způsobem chtěla udržet své vysoké postavení, ale před světem propagovala své předstírané cíle náboženské svobody. Nejhorší na celé situaci bylo, že po potlačení rebelie se císař jako vítěz, mstil na celém národě, nejen na šlechtě a vedení odporu. Od této chvíle započal dlouhý útlak, opuštěného, českého, nekatolického národa panovníkem užívajícím absolutistickou moc a katolickou duchovní stranou, protože této světské moci již nikdo nemohl odporovat, bylo vyhlášeno jediné náboženství katolické a prozatímní náboženskou svobodu císař tímto ukončil. V nejbližší době po bitvě, se Ferdinand II. vypořádal s případy *crimen laesae maiestatis*,<sup>23</sup> konfiskací a hrdelními tresty. Po první fázi<sup>24</sup> bylo využito vyhlášení *generálního pardonu*.<sup>25</sup> Tento postup nebyl nijak neobvyklý, shodoval se s právními sankcemi uplatňovanými v tehdejších systémech při zločinech proti panovníku a státu. Seznam provinilců zaslal císař Ferdinand II. Karlovi z Liechtenštejna, aby s nimi mohl být zahájen soudní proces. Zabavené majetky byly poté rozdělovány panovníkovým věrným.<sup>26</sup> Větší důsledky pro český národ nesla změna konfese, která byla připravovaná císařem Ferdinandem II, jako vytvoření

---

<sup>23</sup> V římském právu je termín *Crimen maiestatis* typickým politickým trestným činem. Spáchal ho ten, kdo si osoboval více práv, než mu podle římské ústavy náleželo – postihoval tedy jakékoliv zneužití úřadu. - KINCL, Jaromír, Valentin URFUS a Michal SKŘEJPEK. *Římské právo*. 2., dopl. a přeprac. vyd., V nakl. Beck 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 1995, s. 331. Právnícké učebnice (C.H. Beck). ISBN 3406400825. A jinde je uvedeno Uražení V e l i č e n s t v a (lat. *crimen laesae Majestatis*, franc. *lèse-majesté*, rus. *oskorblenije Veličtstva*) jest zločin, jehož se dopouští ten, kdo poruší úctu k panovníkovi, nechť se to stane osobním uražením, proneseným veřejně nebo před několika lidmi, haněním, rouháním nebo posmíváním, tiskopisy, sdělováním nebo rozšiřováním vyobrazení nebo spisů. Na zločin tento vyměřen jest trest těžkého žaláře od jednoho až do pěti let (§ 63 ob. trest. zák. rak.). Ve starých dobách u. Vel. tvořilo zároveň s v e l e z r a d o u zločin jeden. U Římanů zločin tento slul p e r d u e l l i o , ve středověku užívalo se v některých státech výrazu n e v ě r a (*infidelitas*). - OTTO, Jan. *Ottův slovník naučný: dvacátýšestý díl*. Praha, 1907, s. 217.

<sup>24</sup> Zvláštní komise, již předsedal Liechtenštejn, rozhodla o popravě 27 údajných předáků povstání. - *Zápas o svědomí* s.73

<sup>25</sup> Zaručoval všem účastníkům rebelie, pokud se ke svým „hanebným“ činům doznají do šesti týdnů, zachování života, ale ne cti a statků. V Čechách bylo toto nařízení vydáno už v květnu 1622, na Moravě v listopadu téhož roku. - *Velké dějiny zemí koruny české* s.84

<sup>26</sup> Řada českých magnátů vděčila za vytvoření svých velkých majetků přinejmenším zčásti konfiskacím těchto let: Albrecht z Valdštejna, Adam z Valdštejna, Jaroslav Bořita z Martinic, Fridrich z Talmberka, Polyxena Lobkovická z Pernštejna, Vilém z Lobkovic, Jan Oldřich z Eggenberka, Baltazar Marradas, Maxmilián z Trauttmansdorffu, Adam ze Šterberka, Magdaléna Trčková z Lobkovic. - *Zápas o svědomí* s.74

jednotného říšského náboženství. Praktický návod, jak jednat v době nadcházející protireformace, zaslal císaři v dopise, již zmíněný předchůdce Arnošta Harracha, arcibiskup Lohelius r. 1620<sup>27</sup>. Takové návrhy byly u dvora přijaty kladně a dne 29. dubna svolal Lohelius do Prahy mnoho prelátů a teologů, kteří žádali uzavření tří hlavních kostelů a nechtěli nadále tolerovat ultrakvistické přijímání z kalicha. Z Čech museli odejít všichni nekatoličtí duchovní a stejně tak už nebyla možná existence nekatolického vysokého učení. Roku 1621 navrhoval strahovský opat Kašpar z Questenberka<sup>28</sup> netolerovat již žádné nekatolické kněze, ani luteránské, které do té doby byli stále přehlíženi. Dále navrhl úplné zrušení Rudolfova Majestátu. Pražská univerzita, která stála v popředí zájmu všech konfesí, byla v popředí zájmů i rekatolizátorů. Roku 1621 byla uzavřena a o rok později předána do rukou řádu jezuitů, přesně podle návrhu Loheliova, kteří měli s provozem škol zkušenosti<sup>29</sup>, předání proběhlo bez odporu nekatolické strany, ale po předání propukl boj o budoucí vedení vysokého učení pražského mezi jezuitským řádem a pražským arcibiskupem Arnoštem Vojtěchem z Harrachu, který byl právě jmenován do úřadu. Papežský nuncius Carlo Caraffa, taktéž doporučoval vyhnání nekatolických kněží, z důvodu snazšího obrácení duchovně nevedených nekatolíků. Účinným prostředkem ke konverzi obyvatelstva byla *dragonáda*<sup>30</sup> mezi další prostředek násilného způsobu rekatolizace byl zákaz sezdávání mezi evangelíky. Vynucené konverze neměly a ani nemohly mít dlouhého trvání a často se stávalo, že se konvertovaní vraceli ke své původní víře. Oproti tomu na Moravě probíhala rekatolizace rozhodně mírněji a účinněji. Bylo to proto, že kardinál František Dietrichštejn se o rekatolizaci na svých rozlehlých panstvích staral již před rokem 1620 a že na Moravě byla už před Bílou Horou obsazena více jak polovina far katolickými duchovními. Skutečná rekatolizace

---

<sup>27</sup> Arcibiskup Lohelius své závěry sdělil v zasláném dopise císaři „1. Právo obsazovat fary převést výhradně na arcibiskupa a neumožnit aplikaci patronátních práv městům a nekatolickým vrchnostem; 2. Obsadit výhradně katolickými duchovními fary na královských statcích; 3. Předat pražskou univerzitu jezuitům a současně analogicky postupovat i na nekatolických gymnáziích (jmenovitě je připomenuta Soběslav).“ - *Velké dějiny zemí koruny české* s. 91.

<sup>28</sup> Strahovský opat Kašpar z Questenberka, se stal rozhodným odpůrcem Tovaryšstva a bojoval i za Loheliova nástupce, arcibiskupa hraběte Harracha. - WINTER, Eduard. *Tisíc let duchovního zápasu*. Praha: Ladislav Kuncíř, 1940, s. 152.

<sup>29</sup> Sv. Ignác z Loyoly, určil jako jeden ze základních oborů působnosti pedagogickou činnost zaměřenou hlavně na vyšší stupně škol. - KAVKA, František, Josef PETRÁŇ a Ivana ČORNEJOVÁ. *Dějiny Univerzity Karlovy, 1348-1990: publikaci vydala Univerzita Karlova k 650. výročí svého založení*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1995-1998, s. 247. ISBN 8070669683.

<sup>30</sup> Usazování vojenských oddílů v domech měšťanů, kteří byli povinni je živit tak dlouho, než se odhodlali ke změně vyznání. - *Velké dějiny zemí koruny české* s. 99

na Moravě započala, až když sedmihradská armáda odtáhla zpět do Uher a Slezské oddíly byly zlomeny, v době po podepsání mikulovského míru 6. ledna 1622. I zde byl využíván systém vypovídání nekatolických duchovních, v nejvyšší pozornosti byla jednota bratrská a Novokřtělci (habáni). Takovou situaci Novokřtělci popisuje ve své knize také Patterson: „*However, with the eventual Hapsburg victory in the battle of White Mountain near Prague on november 8, 1620 the relative religious freedom of the early sixteenth century was abrogated, and all anabaptists were expelled from Moravia by 1622.*“<sup>31</sup> Ti byli v ohrožení po vydání *Dietrichštejnova patentu*<sup>32</sup> dne 27. září 1622 a Moravu opouštěli. Jako další byli na řadě jiní evangeličtí duchovní a důsledně se dbalo na vyhoštění bratří jednoty bratrské.<sup>33</sup> Pro vyšší efektivitu a kontrolu procesu rekatolizace byla zřízena roku 1624 reformační komise<sup>34</sup> pro Čechy, ve které se spojila moc duchovní s mocí světskou. Podle zpráv které předložili, bylo zřetelné, že neobsazené fary mnohokrát převyšovaly nad řádně spravovanými<sup>35</sup>.

## 2.1 Příchod Valeriána Magni do Českých zemí a k řádu kapucínů

Roku 1599 dorazila do Prahy jedna z prvních skupin z řeholního řádu Kapucínů. V tehdejší císařské městě způsobili velký rozruch, vznikl v mnohém jejich oděvem a zjevem<sup>36</sup>, ale i horlivou pastorační a zpovědní praxí a kázáním ve kterém vynikl Vavřinec z Brindisi<sup>37</sup>. Velký zájem o způsob Kapucínského života byl největší právě

---

<sup>31</sup> Nicméně, s eventuálním habsburské vítězství v bitvě na Bílé hoře u Prahy dne 8. listopadu 1620, byla zrušena relativní náboženská svoboda ze začátku šestnáctého století, a všichni novokřtělci byli vyhnáni z Moravy 1622. - PATTERSON, Paige a Malcolm B YARNELL. *The Anabaptists and contemporary Baptists: restoring New Testament Christianity : essays in honor of Paige Patterson*. s. 117. ISBN 1433681749.

<sup>32</sup> Vypovídá na císařův příkaz ze země všechny novokřtělce jako zvlášť nebezpečnou sektu, jejíž členové *nechtějí být podřízeni žádné vrchnosti a nechtějí se řídit božími příkázáními*. Setrvat na Moravě mohli jen ti, kdo by konvertovali ke katolicismu. - *Velké dějiny zemí koruny české* s. 100

<sup>33</sup> Nejdéle dokázal udržet ochrannou ruku nad bratřími Karel starší ze Žerotína, u něhož v Brandýse nad Orlicí nalézal do roku 1625 azyl Jan Amos Komenský. - *Velké dějiny zemí koruny české* s. 100

<sup>34</sup> Mezi duchovními komisaři v Čechách nalezneme například Dominikána Hyacinta Stieglera nebo předního minoritského představitele Jeronýma Lappiho, světskou složku reprezentovali mimo jiné vojevůdci Martin Hoeff Huerta a Baltazar Maradas. - *Velké dějiny zemí koruny české* s. 97

<sup>35</sup> Například v Kouřimském a Čáslavském kraji, tedy v oblastech, kde byli nekatolíci před bílou horou ve značné převaze, bylo personálně zajištěných jen 22 far, zatímco 147 jich zůstávalo opuštěných. - *Velké dějiny zemí koruny české* s. 97-98

<sup>36</sup> Svým nezvyklým úborem, bosýma nohama, vousem a přísným způsobem života. - SOUSEDÍK, Stanislav. *Valerián Magni: Kapitola z kulturních dějin Čech 17. století*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1983, s. 26

<sup>37</sup> Narodil se 22.7. 1559 v Brindisi v Itálii. Při křtu dostal jméno Julius Cézar, po římském státníku a vojevůdci. Hábit i nové jméno přijal 19.2. 1575 ve Veroně. Po ročním noviciátu složil řeholní sliby. V

v Italské kolonii<sup>38</sup>, kde pobýval již od roku 1588 mladý Maxmilián Magni<sup>39</sup>, nar. 1586 v Miláně Konstantinu Magni. Byl třetím ze sedmi sourozenců. Jeho otec půjčil císaři Maxmiliánu II. větší obnos peněz na tažení proti Turkům v Uhrách, které mu, ale císař nebyl schopen nebo nechtěl splatit. A to ani za dob vlády císařova syna Rudolfa II. Do pražské čtvrti se dostal Maxmilián Magni už jako malý se svými rodiči a sourozenci, protože jeho otec věřil, že když se přestěhuje z Itálie, za císařským dvorem do Prahy, nabude snáze zpět svých majetků. Díky době, kterou trávil s kapucíny, možná i z důvodu, že neuměl česky a nově příchozí kapucíni nejspíš mluvili pro něj známou řečí, pronikl Magni do hloubky katolického náboženství. Převážně díky společnosti Vavřince z Brindisi se rozhodl šestnáctiletý Maxmilián vstoupit do řádu kapucínů. Rodiče, kteří měli pro syna připravenou jinou životní dráhu, a to biskupský stolec, byli zpočátku proti, ale mladý Magni je přesvědčil<sup>40</sup> a přijal dne 25. března 1602 řeholní jméno Valerián. Noviciát strávil Valerián v Praze a ve Vídni. Po ukončení přípravného období zůstal Valerián ve Vídni, aby se v klášteře věnoval prohlubování duchovního života. Roku 1605 započal s filosofickými a

---

17ti letech pokračoval ve studiu logiky v Padově a pak v Benátkách studoval filozofii a teologii. Po vysvěcení na kněze (18.12. 1582) se zaměřil na kazatelskou činnost po Itálii. Při ní vycházel z dokonalé znalosti biblických textů, které objasňoval. Mnohé posluchače získával i z řad nekřesťanů. Od 27 let, kdy se stal kvardiánem a novicmistrem, jeho zodpovědnost v dalších funkcích rychle rostla. Z představeného kláštera se r. 1590 stal provinciálem Toskánské a po třech letech Benátské provincie. V r. 1596 byl navíc zvolen generálním definitorem a od r. 1598 dostal na starost provincii Švýcarskou. Ve svých funkcích horlivě zakládal kláštery. V roce 1606 ho papež Pavel V. na žádost císaře Rudolfa II. poslal znovu do Prahy. Přispěl tam k obnovení víry a duchovního života a po třech letech bylo jeho úkolem v Madridu získat španělského krále pro podporu německé Katolické ligy, včetně finanční pomoci. Dosáhl však jen zlepšení vztahů a postavení katolíků v Německu. V letech 1610-1613 byl papežským vyslancem na dvoře bavorského vévody v Mnichově. Zároveň byl generálním komisařem kapucínů. Blahořečen byl r. 1783 Piem VI. a svatořečen r.1881 Lvem XIII. Papež Jan XXIII. ho v roce 1959 prohlásil za učitele církve s titulem "Doctor apostolicus". - CHLUMSKÝ, Jan. Životopisy svatých: Světci k nám hovoří. [online]. [cit. 2015-02-18]. Dostupné z: <http://sancti.catholica.cz/?id=3177>

<sup>38</sup> Na Malé Straně, kam se jeho rodina obchodníků a dvořanů přestěhovala. - HEROLD, Vilém, Jaroslav PÁNEK a Domenico CACCAMO. *Baroko v Itálii, baroko v Čechách: setkávání osobností, idejí a uměleckých forem : sborník příspěvků z italsko-českého symposia Barocco in Italia, barocco in Boemia--uomini, idee, forme d'arte a confronto, Praha, Karolinum a vila Lanna, 19.-21. dubna 1999.* Vyd. 1. Praha: Filosofia, 2003, s. 159-160. ISBN 8070071761.

<sup>39</sup> Pocházel ze staré švédské šlechtické rodiny, která v čas luteranisace Švédska opustila zemi a usadila se v Itálii. - WINTER, Eduard. *Tisíc let duchovního zápasu.* Praha: Ladislav Kuncíř, 1940, s. 152. (nadále pouze *Tisíc let duchovního zápasu*).

<sup>40</sup> O jeho upřímné askezi svědčí tvrzení: „Podle údajů obsažených v díle jeho prvních životopisců oddával se během této doby náboženským cvičením s horlivostí, jež zabíhala nejednou k výstřelkům. Čteme např., že podstupoval mimo řádová ustanovení dlouhá noční bdění, že si odpíral nápoj a zvyšoval trýzeň požíváním soli, že se o pátcích nebránil cizopasnému hmyzu apod., takže ho představení museli na pokyn klášterního lékaře až napomínat, aby se mírnil.“ - SOUSEDÍK, Stanislav. *Valerián Magni: Kapitola z kulturních dějin Čech 17. století.* 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1983, s. 27.

teologickými studii, které byli určeny řádovými předpisy<sup>41</sup>. Mladý Magni, který se studiem začínal, o filosofii nevěděl absolutně nic. Filosofii si představoval jako nástroj k dosažení pevného vědění, což se později velmi vzdálil od svého ideálu. Studoval na jedné straně Aristotela a na straně druhé jeho kritiky sv. Augustina a sv. Bonaventuru, Tomáše Akvinského nestudoval, bral ho jako přepisovatele Aristotela. Začel se ovšem i do několika spisů Pietra Pomponazziho<sup>42</sup>, italského filosofa, který byl též aristotelik, jako Tomáš Akvinský. Studia filosofie vyvolala u Valeriána obrovský odpor k aristotelské filosofii. Po ukončení studií roku 1609 byl přeložen do Vídně, aby se zde v kostele sv. Doroty ujal místa kazatele. Bylo to období, kdy v Čechách probíhala jednání o uznání české konfese, se zájmem tato jednání sledoval, i když jen z dálky. Po smrti císaře Rudolfa II, převzal císařský stolec jeho bratr Matyáš a Vídeň se stala jeho hlavním sídlem, kam se přestěhoval i dvůr. Pro své Italské promluvy se stal Valerián vyhledávaným společníkem, což bylo řádu vhod, aby byly udrženy, co nejpřátelštější styky se dvorem a císařem. Činnosti kazatele se nevěnoval dlouho, se svým příjemným vystupováním a vzhledem v kombinaci s odvahou, byl využíván pro obor diplomacie. To, že se stal duchovní diplomatem nebo byl vzat do politických služeb, nebylo nic zvláštního, naopak to byla tehdejší módní záležitost.

## 2.2 Začátky diplomatických cest

Valeriánovou první misí byla cesta do Varšavy, k polskému králi Zikmundovi III., nejdůležitějším úkolem bylo založení polské odnože řádu Rytířů Neposkvrněného Početí<sup>43</sup>. Díky Valeriánovi se o věc začalo zajímat mnoho vlivných lidí, takže odnož tohoto řádu vznikla, ještě před samotným vznikem řádu. Jako další dva úkoly, zde bylo nutno prošetřit mezinárodní vztahy mezi Polskem, Švédskem a Moskevskou Rusí, a zajištění možnosti vstupu kapucínského řádu na polské území a taktéž založení klášterů. Roku 1618 propuklo v Čechách stavovské povstání proti císaři,

---

<sup>41</sup> Podle tehdejšího zvyku bylo, že každý řád měl svého velkého mistra a mezi kapucíny byl vybrán protiaristotelsky smýšlející církevní učitel sv. Bonaventura. Ten byl v prvé řadě teolog, a protože jeho filosofie není úplně ucelená, museli kapucíni jeho filosofii dotvořit, aby z ní bylo možno vytvořit jednotnou učebnici. Pokusy, které do té doby probíhaly, byly velmi nedostačující. Také řád Jezuitů měl své filosofické představitele, byl jím Aristoteles a Tomáš Akvinský.

<sup>42</sup> Pocházel z patricijské rodiny, studoval na univerzitě v Padově a roku 1488 byl zvolen profesorem filosofie. V roce 1516 vydal své nejvýznamnější dílo *De immortalitate animae* (O nesmrtelnosti duše), které rozpoutalo značné protesty ze stran tomistů (zastánců učení Tomáše Akvinského) podporovaných katolickou církví.

<sup>43</sup> Rytíři neposkvrněného početí měli hrát významnou úlohu při obraně východních hranic Polska před hrozbou valčích se hord tatarů.

které mělo za následek začátek třicetileté války. Magni byl tehdy představeným kláštera v Linci, v Horních Rakousích, pro odůvodněný strach z protestantských obyvatel a ze stavovských vojsk před branami Vídně, odcestoval do Itálie. Do Lince se navrátil až po dobytí území Katolickou ligou. O Katolické lize píše ZABECKI ve svém díle: „*The catholic league was organized by catholic rulers in Germany during the early years of the 17th century. They felt they needed to band together for their own protection against the growth of protestantism and ultimately hoped to defeat protestantism in Holy Roman Empire. The existence of the catholic league was crucial to the escalation of the Thirty Years' War from a local conflict in Bohemia to one that engulfed most of Europe.*“<sup>44</sup> A po pokoření povstání na Bílé hoře 8. listopadu 1620 se poměry pro Valeriána změnili k lepšímu. Byl jmenován členem poradního sboru, který spravuje česko-rakouskou řádovou provincii. Při tomto postavení nemohl nadále setrvávat v zátíží města Lince, tak byl povolán do Vídně jako profesor filosofie a představený zdejšího kláštera. Díky rychlým úspěchům v boji proti Fridrichu Falckému<sup>45</sup>, rychle vzrůstala moc i prestiž habsburského domu. Tento prudký růst se nelíbil francouzskému dvoru a stejně tak anglickému. Tehdy dostal Valerián další diplomatický úkol od zakladatele katolické ligy Maxmiliána Bavorského. Účelem poslání bylo nabídnout Francii společenství v Katolické lize a dále menší úkol, získat souhlas Francie pro udělení *kurfiřtské hodnosti*<sup>46</sup> arcivévodovi Bavorskému, což byla žádost skoro protiústavní, protože kurfiřti byli oprávněni volit císaře a byl jich jen omezený počet. Magni měl tedy získat souhlas sousední mocnosti, žádost byla podložena faktem, že Fridrich Falcký, bývalý držitel této hodnosti, byl jí po své porážce zbaven. Jednání proběhla úspěšně a Maxmiliánu Bavorskému byla hodnost roku 1623 udělena. Ovšem hlavní úkol, který zde měl Magni projednat a zařídit tj. spojení Francie s Katolickou ligou, byl neúspěšný. Po návratu z Francie, Valerián dlouho ve Vídni nepobyl a ještě téhož roku 1623 byl poslán do Prahy, do Čech, které byli po porážce povstání v plné moci Habsburků, a do země, která byla před zásadní

---

<sup>44</sup> „*Katolická liga byla uspořádána katolickými hlavami států v Německu na začátku sedmnáctého století. Ti pocítovali potřebu sjednotit se na obranu proti rozšiřujícímu se protestantismu ve Svaté Říši Římské. Existence Katolické ligy byla klíčová za bojů v Českém království uprostřed Třicetileté Války, které poté zaplavily většinu Evropy.*“ - ZABECKI, David T a Tim J. WATTS. *Germany at war: 400 years of military history*. Santa Barbara, California: ABC-CLIO, 2014, s. 233-235. ISBN 978-1598849806.

<sup>45</sup> Fridrich Falcký, jenž vstoupil do dějin pod označením zimní král, uprchl z Prahy, aniž by s sebou vzal královskou korunu, kterou užíval v předchozích měsících. - *Zápas o svědomí* s.68

<sup>46</sup> Kurfiřt, byla hodnost pro říšského knížete s právem volby císaře; kurfiřtů byl jen omezený počet.

otázkou rekatolizace, zde měl taktéž působit jako představený kláštera a profesor filosofie.

### 2.3 Setkání s Harrachem

Valerián Magni byl zvolen za provinciála česko-rakouské provincie a také se stal v červenci roku 1625 spolupracovníkem nově jmenovaného pražského arcibiskupa, mladého Arnošta Vojtěcha z Harrachu, pro reformaci v Čechách. Ustálení systému svěřenství a následnictví nastolila v 17. století v Evropě otázku, jak by mohli býti zajištěni i druhorození synové, jakým byl i právě zmíněný Arnošt Harrach. Výhradním právem mladších synů z aristokratických rodin se stala finanční benefícia a hromadění biskupských hodností, kanonikátů a opatství. Často se stávalo u druhorozených, že se navrátili do laického života, ovšem se slušným výdělkem. Arnošt Vojtěch Harrach se narodil 4. listopadu 1598 v Miláně, po absolvování jezuitských kolejí v Krumlově a Jindřichově Hradci byl jako téměř sedmnáctiletý vysvěcen ve Vídni 8. června 1615 a poté se vydal na vzdělávací cestu, jak bylo zvykem. Dne 8. listopadu 1616 byl přijat do Říma na německou kolej, *Colegium Germanicum*. Na této koleji byla úroveň vzdělávání velice vysoká a alumni se zde mohli seznámit s osobami vysoké důležitosti, kteří udržovali styky s císařským dvorem. Aby se nemusel Arnošt z Harrachu spoléhat na rodové intervence, začal si dopisovat s olomouckým biskupem, kardinálem Františkem z Dietrichštejna, který byl jeho hlavním pomocníkem v honbě za umístěním do úřadu. Po završení dvouletého studia filosofie, byl na přímluvy Dietrichštejna přijat k římskému dvoru. Po smrti papeže Pavla V. byl novým papežem zvolen Řehoř XV. a 28. února 1621 zaslal císařský vyslanec Savelli zprávu<sup>47</sup> císaři Ferdinandu II., po které třiačtyřicetiletý Harrach nastoupil svoji kariéru s funkcí tajného komorníka na papežském dvoře. Zde přebral Harrach názor, že duchovní moc stojí nad jakoukoliv mocí světskou a podle toho se také v životě řídil. Na papežském dvoře, daleko od informací, ani netušil, že kardinál Dietrichštejn pracuje na jeho umístění na arcibiskupský stolec, ještě za života tehdejšího pražského arcibiskupa Lohelia. Karel z Liechtenštejna, místodržitel v českém království byl 8. listopadu 1622 vyzván, aby oznámil pražské kapitule, kdo byl císařem jmenován za nového pražského arcibiskupa. Také císař zaslal psaní

---

<sup>47</sup> „Ohledně osoby pana Arnošta z Harrachu, že mu Jeho Svatost učinila milost a propustila jej z přísahy a udělila mu na žádost a k uspokojení Vaší Milosti Císařské hodnost tajného komorníka.“ - Zápasy o svědomí s. 44

papeži, kterým žádal o papežské svolení pro budoucího pražského arcibiskupa Arnošta Vojtěcha z Harrachu. Překážkou mu byl pouze jeho věk, ta ale nebyla nepřekonatelná a ještě téhož roku obdržel vyšší svěcení a 9. ledna 1623 byl jmenován papežem na pražského arcibiskupa. Valerián byl určen jako jeho nejbližší spolupracovník, měl v Praze pro svou činnost dům i s pomocníky, kde pracoval. Magni nabyt ve své době takového vlivu, že mu kongregace propagandy poskytla roku 1629 titul apoštolského misionáře, na doporučení jiného apoštolského misionáře polského původu, Františka z Rozdradowa<sup>48</sup>. V těchto letech působil především s pražským arcibiskupem na rekatolizaci země. Rekatolizace země, protože se jednalo o čistě náboženskou záležitost, měla být podle něj svěřena do rukou katolické církve tj. arcibiskupa, kongregace, apoštolského misionáře či nuncia. Ale i císař chtěl provádět rekatolizaci, ne však pro duchovní stav svých poddaných, ale především proto, aby křesťanské katolické náboženství připoutalo Čechy k habsburským zemím. Pro otázku kompetence vzniklo i mnoho návrhů, jak protireformaci provést. Mezi nejpromyšlenější rekatolizační projekty patří, ten vytvořený kapucínem Valeriánem Magni. Žádný z jeho konceptů uznán nebyl jako úplný plán rekatolizace, ale jeho části dělené na způsob mírný<sup>49</sup> a způsob násilný<sup>50</sup> byli v kombinacích využívány.

---

<sup>48</sup> V roce 1627 nezištně požádal římskou Kongregaci, aby české misionáře svěřila pod vedení Valeriána Magni, který je upřímný, ceněný a moudrý spolupracovník pražského arcibiskupa A. V. z Harrachu ve všech záležitostech, které se týkají katolické protireformace. - MATĚJSKA OFMCAP., Pacifik M. Střípek z pobělohorské rekatolizace: P. František z Rodrazewa. In: *Úloha církevních řádů při pobělohorské rekatolizaci: sborník příspěvků z pracovního semináře konaného ve Vranově u Brna ve dnech 4.-5.6.2003*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova, 2003, s. 124-125. ISBN 8086197492.

<sup>49</sup> Doporučuje zřízení čtyř nových biskupství, stejně jako seminářů pro výchovu nových kněží, dále vyhlášení a dodržování všech dekretů tridentského koncilu i důslednou restituci církevního majetku. - *Velké dějiny země koruny české*, s.94

<sup>50</sup> Valerián připouštěl, že by měli býti kacíři potrestáni, jen dvě opatření rozhodně odmítal a to ubytovávat vojáky v domech kacířů a cestu do vyhnanství. Proti těmto metodám má řadu námitek: **1.** Tento způsob reformy je velmi násilný či je za takový mnohými považován, a to se zlémi důsledky, protože mnoho měst a států říše, jež by se časem mohly obrátit na víru, proto pocítí v duchu veliký odpor vůči katolíkům a vůči katolické víře; saský vévoda se dokonce v jednom listu napsaném Jeho Veličenstvu opovážil označt tento způsob reformy slovem tyranie. **2.** Některé může přivést mnohé ke krajnímu zoufalství, jak je to vskutku vidět v Horních Rakousích; je ovšem Pravda, že se toho lze obávat tím méně, čím méně, čím více budou katolíci vítězit nad kacíři. **3.** Vzhledem k tomu, že převážná část království, arci všichni, připočteme-li sedláky, jsou kacíři, kvůli zmíněnému násilí by jichodešlo tolik, že království vinou minulých válek již ochuzené o obyvatelstvo by se ještě více vylidnilo, a již nyní chybí většině měst polovina měšťanů a mnoha I dvě třetiny či ještě více. **4.** Ti, kdo odcházejí, jdou do míst, kde se již nestanou katolíky a kam přicházejí, tam bezmezně přehánějí tyranii (tak to říkají) Jeho Veličenstva a katolíků. **5.** Vojáci ubytovaní v domech kacířů popuzují svou běžnou drzostí a nevázaným životem heretiky k větší nenávisti ke katolíkům, ba ž k zášti a k zuřivosti; jsou daleci toho, aby se skrze takové ubytování vojska rozhodli pro naši víru. **6.** Proto se stává, že se mnozí obracejí jen na oko (*specie tenus*), dokonce mnozí přistupují nehodně k přijímání svatých svátostí, třebaže vzbuzovali

Rekatolizační hnutí bylo pomocí dekretů, patentů a jiných dokumentů řízeno státní mocí. Církev se měla na celé protireformaci podílet jen duchovním směrem a řádně obsazovat osoby do článků duchovní správy, farami počínaje. Ale již od počátku byl největší problém v nedostatku katolických kněží, běžně se stávalo, že nekatolický duchovní byl vyhnán, ale na jeho úřad již žádný katolický nebyl dosazen. Klíčem k vyřešení tohoto problému mělo být plnění tridentského usnesení. Nedostatku katolického kněžstva využívaly řeholní řády, které měli dostatek duchovenstva, měli již určitou tradici v českých zemích a znaly český jazyk<sup>51</sup>. Tyto se starali o duchovní potřebu obyvatelstva. Byli to především jezuité, představitelé tohoto řádu také činili, podle Valeriána Magni arcibiskupovi Harrachovi i jemu samotnému protivenství, při jakékoliv aktivitě v zájmu rekatolizace a obnovování moci Katolické církve v českých zemích. Sám jezuitský otec a císařský zpovědník Vilém Lamormain vypracoval svůj vlastní *návrh na rekatolizaci*<sup>52</sup>, který předložil císaři, netřeba zmiňovat, že se dosti lišil od návrhů Valeriánových. Lamormaini ve svém tvrzení nepopírá důležitost církve při

---

nějakou naději, že se navrátí k původnímu stavu, znovu upadnou do herez, a to i s vnějšími důsledky, byť obezřetně skrývanými. A proto je těchto kacířství plno ve všech těch krajích, jakož i v Českém království, k velkému soužení zpovědníků, kteří nejsou oprávněni jim udělovat rozhřešení. 7. Zdá se, že krátkost termínu, stanoveného k jejich zpovědi, malý počet katolických kněží i pohoršující život jejich nezadbatelné částí jsou příčinou toho, že se víra neoprávněně požaduje po tom, kdo není poučen ani katechismem, ani příkladem; díky tomu pravděpodobně mnozí hřeší, jednájíce proti svému svědomí, byť mylnému, neboť se usvědčují, že jejich prvotní víra byla pravá a našezcela jistě kacířská. 8. Řečená krátkost stanoveného času a malý počet osob jsou příčinou, že funkce této reformy jsou vykonávány bez rozdílu a svěřovány smíšenému množství světských osob jako městských a vesnických rychtářů, atd., kromě tisíce nerozvážeností, pod záminkou reformy provádějí vydírání, loupeže a msty, a mnohým se připisuje na vrub, že se někteří heretici neobracejí, ale jsou vyhnáni, aby se pak zmocnili domů, majetků a jejich jiného jmění. A to jsou v podstatě ty nejzjevnější obtíže, které s sebou nese tento poslední způsob reformy; jež lze všechny odstranit prvním zmíněným způsobem reformy. Tak pro lepší srovnání jedné s druhou je třeba uvážit, že prvním zmíněným způsobem je zajištěno obrácení celého království v čase odpovídajícím životu jednoho člověka; ale druhý způsob reformy, ale druhý způsob reformy má za cíl vyhnat z království během několika málo měsíců všechny heretiky; a pokud jde o tento bod, dává se mu přednost před svrchu uvedeným způsobem reformy. Vyvstává pochybnost, zda je lepší tolerovat nějakého heretika po dobu života jednoho člověka, a přitom se vyvarovat všech zmíněných obtíží, či zda je vhodnější vyhnat je přes naznačené obtíže během několika měsíců]. - HEROLD, Vilém, Jaroslav PÁNEK a Domenico CACCAMO. *Baroko v Itálii, baroko v Čechách: setkávání osobností, idejí a uměleckých forem : sborník příspěvků z italsko-českého symposia Barocco in Italia, barocco in Boemia--uomini, idee, forme d'arte a confronto, Praha, Karolinum a vila Lanna, 19.-21. dubna 1999*. Vyd. 1. Praha: Filosofia, 2003, s. 180-182. ISBN 8070071761.

<sup>51</sup> *Velké dějiny země koruny české* s.96

<sup>52</sup> „*Katolická reforma Čech není pouze církevní záležitostí, nýbrž že náleží do kompetence císaře. Císař se pak při ní má uplatnit nikoli jako výkonný orgán duchovní moci (arcibiskupa), nýbrž mocí svého vlastního úřadu. Oprávnění provádět reformu náleží mu na základě přirozeného zákona, jenž panovníkovi a ostatním světským pánům ukládá vést svěřené národy ke spáse a potírat blud.* - SOUSEDÍK, Stanislav. *Valerián Magni: Kapitola z kulturních dějin Čech 17. století.* 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1983, s. 39.

vymýcení bludu, ale až jako druhořadého činitele, v první řadě je na panovníkovi, aby odstranil blud ze své země a zakázal ho, církve pak má poučit o herezi zbloudilé. V době, kdy vznikl spor o univerzitu, objevily se i neshody Valeriána Magni a Arnošta Harracha se stranou císařovou a tovaryštvem. A protože jezuitští představení se spojili se státní mocí, proti katolickým duchovním, jiným řádům a dokonce i proti papeži, nabývala podoba odporu proti absolutismu, který propagovala tehdejší státní moc, také podobu odporu proti řádu jezuitskému tzv. *antijezuitismus*.

## 2.4 Valerián Magni a Albrecht z Valdštejna

Valerián Magni se s Albrechtem z Valdštejna seznámil v Praze roku 1623, kde Valdštejn pobýval se svou manželkou<sup>53</sup>. S mužem uplatňujícím státní absolutistickou moc generalissem císařských vojsk Albrechtem z Valdštejna. Jako zkušený diplomat se dokázal seznámit a bavit s významnými lidmi a na Albrechta z Valdštejna udělal Magni velký dojem a ten si ho velice oblíbil. Vztahy obou mužů byly brzy důvěrné a Valeriánovo slovo mělo u vévody velkou váhu.<sup>54</sup> Jakou mělo slovo Magniho váhu u Valdštejna je vidět i v jeho stále se zhoršujícím názoru na Jezuity<sup>55</sup>. I přesto jej kapucín přestal po čase vnímat jako přítele, a okolo roku 1628 považoval Albrechta z Valdštejna za svého nepřítele. To se také potvrdilo, když bavorský kurfiřt Maxmilián poslal svého agenta do Prahy, aby zjistil stav loajálnosti čím dál tím víc mocnějšího generalissima<sup>56</sup>. Agentem byl kapucín otec Alexander z Ales, který si z Prahy odnášel, není jasné od koho získanou, *Kapucínskou relaci*.<sup>57</sup> Účinek takové zprávy se projevil až

---

<sup>53</sup> Isabellou Kateřinou rozenou z Harrachu, sestrou arcibiskupa. - SOUSEDÍK, Stanislav. *Valerián Magni: Kapitola z kulturních dějin Čech 17. století*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1983, s. 47.

<sup>54</sup> SOUSEDÍK, Stanislav. *Valerián Magni: Kapitola z kulturních dějin Čech 17. století*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1983, s. 48.

<sup>55</sup> Harrach se tajně svěřil Basiliovi z Aire, že Valdštejn, který si nyní *ošklivý jezuity více než kdy dříve*, nechtěl ani jednoho ve svém vojsku a také odvolal z jejich škol své žáky a pážata, takže kardinál nepochyboval, že mu jistě brzy provedou zlé kousky, a někteří z nich si na to stěžovali dokonce i mně. – *Zápas o svědomí*, str. 196

<sup>56</sup> V roce 1630 už Valdštejn velel asi 130 000 vojáků, což byla na svou dobu kolosální armáda. Zásoboval ji převážně z výtěžku podnikání na svých frýdlantských statcích a financoval jí pomocí složitých dohod s Ferdinandem, které obvykle používal k zabezpečení své materiální a politické síly. - MUNCK, Thomas. *Evropa sedmnáctého století, 1598*. Vyd. 1. Praha: Vy, 2002, s. 46. D. ISBN 8070215089.

<sup>57</sup> Podrobnou, italským jazykem zpracovanou zprávu o osobnosti a záměrech Valdštejnových. Autor v ní s nesporným charakterizačním nadáním vylíčil Valdštejna jako nábožensky lhostejného, lstivého kariéristu, jehož konečným cílem je zmocnit se po císařově smrti vlády v Německu a proměnit říši

po čase. Císař Ferdinand II. rozhodl o vydání *restitučního ediktu*<sup>58</sup> i proti odporům říšských stavů. To se mu později v Řezně také nevyplatilo. Roku 1630 se na papežův příkaz Magni zúčastnil říšského sněmu v Řezně a ke své spokojenosti shledal, jak byl Valdštejn propuštěn z císařských služeb.<sup>59</sup> Tato intrika měla neblahé důsledky v bezpečnostní oblasti císařství. Protože při vstupu Švédů do války, švédský král Gustav II. Adolf hnal se svými oddíly trosky katolických armád a rok poté, co byl odvolán Albrecht z Valdštejna, zabral Prahu. S příchodem Švédů přišli i emigranti v čele s Matyášem Thurnem<sup>60</sup> a Praha vypadala jako dříve, jako by protireformace nikdy nezačala. Valerián Magni v Praze zůstal a prováděl nejdůležitější činnosti pro ochromený katolický úd, až do doby než byl poslán za Valdštejnem, kterého měl přesvědčit o znovupřijetí velení nad vojskem. Roku 1631 prvně přijal Valdštejn na tři měsíce, protože mu byl nabídnut pouze titul generálního místodržícího uherského krále. Arnošt Harrach v těchto válečných dobách přesídlil z Prahy na rodový zámek v Mostě nad Litavou. Opuštění svých diecézí pro něj neznamenal pouze krok zpět, ale i velké finanční ztráty, zaslal proto dopis papeži o peněžitou pomoc. Situace, ve které se kardinál nacházel, měla vliv i na okruh jeho přátel a příbuzných a závislost na dobrodincích, kteří mu dávali finanční příspěvky, způsobovala nemožnost vlastního rozhodování. Jako jedna z žádostí, která mu byla jeho dárci z Říma předložena, bylo zbavit se Valeriána Magni. Ten měl odjet s Harrachem do Říma, ale získal opět přízeň u Albrechta z Valdštejna, který jej pověřil misí jednat jeho jménem s papežem Urbanem VIII a se synem polského krále, kterému chtěl svěřit hodnost generála císařského vojska. Takto se dostal Valerián pryč z Čech, kde nebylo v jeho silách nic změnit a jeho pozornost se počala upírat směrem k Polsku. Polsko, ve kterém si

---

v absolutní monarchii. - SOUSEDÍK, Stanislav. *Valerián Magni: Kapitola z kulturních dějin Čech 17. století*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1983, s. 48.

<sup>58</sup> Restituční edikt, výraz Ferdinandova opojení vítězstvím, navracel do rukou katolické církve všechna panství a knížectví v říši v podobě, v níž se nalézala před rokem 1552, avšak poté byla sekularizována nebo se stala majetkem evangelických pánů. Celkem se jednalo o dvě arcibiskupství, 13 biskupství a více než 500 řeholních domů a jiných církevních statků, jichž měli nyní katolíci znovu nabýt. Přes to, že platnost restitučního ediktu nebyla ukončena, nebyly paragrafy restitučního ediktu nikdy naplněny. - *Velké dějiny země koruny české* s.116- 117

<sup>59</sup> Na říšském sněmu zasedajícím v Řezně od léta do podzimu 1630 se dostal pod silný tlak knížat. Aby panovník dosáhl prosazení volby svého syna římským králem, musel na naléhání představitelů katolické ligy v čele s Maxmiliánem Bavorským odvolat Albrechta z Valdštejna z vrchního velení svých armád, jež nyní převzal, byť s omezenými kompetencemi, ligistický generál Tilly. - *Velké dějiny země koruny české* s.117

<sup>60</sup> Který v Praze obnovil direktorium. - MUNCK, Thomas. *Evropa sedmnáctého století, 1598*. Vyd. 1. Praha: Vy, 2002, s. 50. D. ISBN 8070215089.

šlechta udržovala své výsady, bylo úplně odlišné od absolutistických Čech. Tím bylo v té době Polsko poslední baštou náboženské tolerance. K protestantům, zde patřili převážně mocné, silné šlechtické rody, které dosáhly v Polsku náboženské svobody za pomoci Varšavské konfederace<sup>61</sup> z 28. ledna 1573. Valerián znal zdejší poměry velmi dobře, již roku 1617 zde působil jako diplomat<sup>62</sup>, také zde navázal blízký vztah s mladým polským princem Vladislavem IV., který tehdy konal poznávací cestu po Evropě, ovládal latinu, němčinu a italštinu a také samozřejmě rodnou polštinu. Po smrti krále Zikmunda, nebylo tak jisté, že se příštím králem stane právě Vladislav, ale v tu chvíli pomohl Valerián svému chráněnci a přimlouval se za něj u Valdštejna, u Kurie i na císařském dvoře. Díky tomu se změnila situace při nástupnictví na polský trůn a na oplátku mu byl polský král oddaným přítelem. Roku 1633 byl Valerián pozván na Vladislavovu korunovaci do Krakova. Albrecht z Valdštejna sice roku 1632 Prahu opět obsadil, ale ještě téhož roku v bitvě u Lützen, ve které prohrál a byl obviněn u císaře ze spojenectví se Švédy a z vlastizrady, a to i přesto, že v bitvě padl král Gustav, a díky tomu byla švédská armáda bez vedení a žoldu. Valdštejn byl tak dlouho pod drobnohledem císaře, na kterého se kupila obvinění, až roku 1634 nechal Ferdinand svého místodržícího odvolat a šest týdnů po propuštění v Chebu i zavraždit. Majetek byl rozdělen mezi věrné Habsburkům a státní pokladnu.

## 2.5 Karlova univerzita

Založení Karlovy univerzity proběhlo podle zakládací listiny Karla IV. 7. dubna 1348, ale už roku 1347 Karel IV. psal papeži Klimentu VI.<sup>63</sup> o souhlas založit pražskou

---

<sup>61</sup> „V lednu šlechta podepsala dokument, v němž představitelé všech hlavních náboženských směrů vyzvali ostatní ke vzájemné toleranci a podpoře. Vznikal nový politický systém, podporovaný konfederací, která přispívala k jeho stabilitě. Náboženská tolerance byla důležitým faktorem v mnohonárodnostním státě s mnoha náboženskými skupinami. Území Unie bylo po generace obýváno lidmi rozdílného etnického původu (Poláci, Litevci, Ruténové/Rusíni, Němci a Židé) a rozdílných vyznání (katolíci, protestanti, pravoslavní, židé a dokonce muslimové). „Tato země se stala tím, co kardinál Hozjusz nazýval „útočištěm pro kacíře a odpadlíky“. Bylo to místo, kde se nejradikálnější náboženské sekty snažily uniknout pronásledování v jiných křesťanských zemích.“ - Varšavská konfederace. In: *Varšavská konfederace* [online]. 1.10.2014 [cit.2014-10-23]. Dostupné z:

[http://cs.wikipedia.org/wiki/Var%C5%A1avsk%C3%A1\\_konfederace](http://cs.wikipedia.org/wiki/Var%C5%A1avsk%C3%A1_konfederace)

<sup>62</sup> Valeriána vedlo jeho první diplomatické posláni do Varšavy, na dvůr polského krále Zikmunda III. Úkolů, které zde měl řešit, bylo zřejmě více: jednalo se předně o to vyřešit vztahy polského státu ke Švédsku a Moskevské Rusi, dále zjistit mocnosti uvedení kapucínů do Polska, hlavně však, jak se zdá, šlo o založení polské odnože řádu rytířů Neposkvrněného Početí. - SOUSEDÍK, Stanislav. *Valerián Magni: Kapitola z kulturních dějin Čech 17. století*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1983, s. 30.

<sup>63</sup> Kliment VI. totiž patřil ještě jako kardinál Roger de Rosières ke kralevicovým vychovatelům. - KAVKA, František, Josef PETRÁŇ a Ivana ČORNEJOVÁ. *Dějiny Univerzity Karlovy, 1348-1990: publikaci*

univerzitu, to už v univerzitě bylo započato vyučování v pražských kláštorech a chrámu sv. Víta. Papež, který má blízký vztah ke Karlu IV., tomu dal svolení, a podporujíc jej ještě faktem, že Praha je plna předcházející školskou tradicí a sám svým dopisem<sup>64</sup> ukázal, jakým směrem se má univerzita ubírat. Karel IV. při zakládání prohlásil, že univerzita je určena pro obyvatelstvo domácích, aby nemuselo putovat do vzdálených zemí a naopak, aby mohli být zvaní studenti a učitelé z těchto zemí do Českého království. Mohlo by se zdát, že byla založena převážně pro zemské stavy České země, ale byla založena pro veškerý křesťanský svět. Karel IV. výuku teologie svěřil představitelům různých nauk, věřil, že jen zdravá konkurence vede k dalšímu rozvoji. Prvním studentem, který absolvoval na pražské univerzitě a získal titul roku 1359 artistické fakulty Jindřich z Libšic. A diplom mu byl vystaven, ne univerzitou ani fakultou, ale pražským arcibiskupem Arnoštem z Pardubic jako univerzitním kancléřem<sup>65</sup>. Protože tedy byla založena tato univerzita s vlastním statutárním právem, které jí dávalo podobu samosprávné společnosti, první nařízení vychází od osoby Arcibiskupa Arnošta z Pardubic, z titulu Arcibiskupa univerzitního města Prahy a tudíž i univerzitního kancléře pražské univerzity. Bylo vydáno 10. dubna 1360 a nutí k pohledu na to, že to nebyla samosprávná univerzita, která by si zvolila nějaké nařízení, ale byl to pražský arcibiskup, a v tomto se týká organizace institutu. Rektor, měl být zvolen nepřímou volbou a zároveň má být zvolena rada pro chod univerzity, rektorovi měli být podřízeni všichni přednášející i posluchači, vyjma řeholních řádových příslušníků, kteří podléhali každý svému řádu.

---

vydala *Univerzita Karlova k 650. výročí svého založení*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1995-1998, s. 33. ISBN 8070669683.

<sup>64</sup> Papež zaručuje všem učitelům a studentům, kteří přijdou do Prahy, výsady ostatních obecných učení, výslovně pak zmiňuje právo udělovat mistrovskou hodnost a tzv. licenciát neboli povolení k univerzitní výuce. Stanovuje, aby uchazeči o doktorské a mistrovské tituly, ještě než budou fakultou vyzkoušeni, požádali o souhlas pražského arcibiskupa, který také udělí licenciát a hodnost mistra. Papežská bula tak zaručuje, že na nově zřízené univerzitě budou zastoupeny všechny středověku známé obory, vyučované na fakultách artistické, lékařské, právnické a teologické. - KAVKA, František, Josef PETRÁŇ a Ivana ČORNEJOVÁ. *Dějiny Univerzity Karlovy, 1348-1990: publikaci vydala Univerzita Karlova k 650. výročí svého založení*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1995-1998, s. 34. ISBN 8070669683.

<sup>65</sup> KAVKA, František, Josef PETRÁŇ a Ivana ČORNEJOVÁ. *Dějiny Univerzity Karlovy, 1348-1990: publikaci vydala Univerzita Karlova k 650. výročí svého založení*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1995-1998, s. 39. ISBN 8070669683.

### 2.5.1 Zápas o Karlovu univerzitu

Pražská univerzita byla po husitských válkách převážně ultrakvistickou organizací, a po stavovském povstání, bylo v předním zájmu rekatolizátorů o její ovládnutí, neboť školní výchova přinášela konfesím užitek a vysoké učení bylo vrcholem celé pyramidy výchovy budoucích generací. Rekatolizace této univerzity proběhla bez většího odporu a roku 1622 předal univerzitu císař Ferdinand II. do správy řádu jezuitů, kteří ji v listopadu téhož roku převzali, od té doby propukl dlouhý a vleklý spor jezuitů a pražského arcibiskupa Arnošta z Harrachu, který trval na svém právu, podle kterého mu náleželo hodnostní místo kancléře univerzity Karlovy, a za kterého často jednal a usměrňoval ho jeho poradce Valerián Magni. Připomínal tradici, kterou určil zakladatel univerzity a císař Karel IV., práva středověkých scholárů poprvé souhrnně ukazuje „*Authentica Habita*“, jedná se o privilegované právo, zaručující právní ochranu v univerzitním městě a dává biskupovi města, ve kterém se univerzita nachází, dohled nad činností univerzity, jakož i možnost souzení studentů té instituce. To zavedl v květnu roku 1155 Fridrich Barbarossa a na to se také odvolával Arnošt z Harrachu. Valerián Magni hájil stanovisko, že karolinská univerzita nebyla zrušena, nýbrž pouze spojena s jezuitskou školou a že trvá, jako autonomní ústav, který je podřízen pouze církevní moci a svému představiteli pražskému arcibiskupovi. Na Harrachovu stranu se stavil papež a jiné řády, které měli zájem na univerzitě vyučovat, jednalo se o františkány a dominikány, ti chtěli, aby jim bylo umožněno vyučovat své teologické směry, totiž scotismus a tomismus. Proti tomu na straně jezuitů byl císař Ferdinand II., když se při chodu Karolina ukázaly velké obtíže s opoziční stranou, chtěli jezuité Univerzitu Karlovu zrušit, ale až do roku 1638 nebylo na osamostatnění Klementina a Karolina nic změněno. Po vyhrocených polemikách roku 1624 se obě strany sešly, aby byl konflikt vyřešen. Na tomto setkání Arnošt Harrach souhlasil, že Univerzita Karlova je proviněna herezí a má být považována za zrušenou, nejspíše to bylo z důvodů nátlaku od svých příbuzných. Smlouva, kterou zde Harrach podepsal, musela ještě být schválena v Římě. Kongregace de Propaganda hodnotila takový postup jako závažné porušení církevního práva a smlouvu samozřejmě neschválila. Jezuité se snažili situaci uklidnit a nabídli Pražskému arcibiskupovi rektorský úřad na univerzitě, jím nebylo možno toto přijmout, být podstoupen jezuitskému kancléři univerzity. Na oplátku na univerzitě zakázal promoce, tento zákaz byl schválený i kongregací a zbrzdil rozvoj

české vzdělanosti. Od té doby se Harrach stáhl z veřejných přenic a snažil se vybudovat vlastní školský systém v podobě semináře.

### 2.5.2 Semináře na podporu protireformace a kancléřství

Protože měl Arnošt Harrach s Valeriánem Magni v úmyslu rekatolizovat pomocí dalších čtyř biskupství, podle vyjádření Tridentského koncilu<sup>66</sup> bylo nutné mít i rekatolizátory, tedy duchovní, a kterých bylo v Českých zemích velice málo. Pro vypěstování nových duchovních mluvících česky, tj. jazykem rekatolizovaného národa, bylo třeba školy a na tu dostal roku 1628 souhlas od panovníka. K založení biskupského kněžského semináře<sup>67</sup> sehnal po roce 1631 patřičný dostatek finanční pomoci z nadace Petra Fuchse Wramholze, a také částky ze solní daně<sup>68</sup>. Budova semináře stála v Praze vedle Prašné brány a měla dokonce vlastní tiskárnu, ze které vycházela mnohá cenná díla. Roku 1635 se rozbíhala první výuka mladých kněží. Na těchto seminářích vyučovali především irští františkáni, kterým jezuité bránili ve výuce na Karlově Univerzitě. V českých zemích rozšířili znalost filosofie a teologie Jana Dunse Scoty. Přesto, že na semináři probíhala teologická a filosofická výuka, nemohli zde být udíleny obecně platné grady. Další svár, vznikl ze sporů mezi studenty semináře a studenty univerzity, a rozkryly i staré rozpory mezi nepřátelými stranami, k Arnoštu z Harrachu se přidali čelní představitelé církevních řádů, zaslali císaři spis ve kterém, se domáhali kancléřské hodnosti pro pražského arcibiskupa a jeho nástupce. Další rozepře ukončil císař Ferdinand III., ten totiž nepřál toliko sluchu jezuitům, jako jeho otec. Tovaryšstvu Karolinum s právnickou a lékařskou fakultou odebral a obnovil jeho samostatnost. Jako hlavu univerzity dosadil 21. června 1638 svého úředníka, s titulem protektora<sup>69</sup>. Arcibiskup řídící se Magniho vypracovaným plánem získal od kurie právo udílet na svém semináři grady, které již dříve jezuitům udílet zakázal. Roku 1638 povýšil papež Urban VIII. arcibiskupský seminář na římské *studium generale* a v Praze tak vzniklo

---

<sup>66</sup> Který byl svolán nejprve roku 1542, a bylo vynuceno roku 1543 koncil odložit. Až 19. listopadu 1544 zrušil papež Pavel III. odročení koncilu a svolal jej na neděli 15. března 1545 do Tridentu.

<sup>67</sup> JEDIN, Hubert. *Malé dějiny koncilů*. 1. vyd. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1990, s. 73.

<sup>68</sup> Na Valeriánův návrh roku 1630 mezi císařem a papežem došlo k úmluvě o solné pokladně. Z každé bečky soli mělo být odváděno 15 krejcarů na znovuvybudování katolické církve v Čechách. Za to se katolická církev zavázala, neuplatňovati již dále nároků na náhradu za zabrané a nevrácené církevní statky. - WINTER, Eduard. *Tisíc let duchovního zápasu*. Praha: Ladislav Kuncíř, 1940, s. 155.

<sup>69</sup> Byl vybaven rozsáhlými pravomocemi odvozenými ovšem od státních orgánů. - BERÁNEK, Karel. *Dějiny Univerzity Karlovy*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1995, s. 32. ISBN 8071840505.

již třetí vysoké učení. Ferdinand III. nechtěl uznat papežskou listinu, kterou bral jako zásah do svých práv a roku 1641 nechal seminář obsadit vojáky, rok poté zakázal svým poddaným navštěvovat tuto školu.

### 2.5.3 Konečné řešení sporu o univerzitu

Byla vytvořena univerzitní komise, kde předsedal protektor Talmberk. Složky komise po roce 1642 vypracovaly zprávy o požadavcích jednotlivých stran, všechny požadavky a návrhy byli shrnuty a bylo z nich vypracováno dobrozdání<sup>70</sup>. Po úspěšné obraně města Prahy akademickou legií a malým počtem vojáků mezi obránci, která podle informací z diáře koleje sv. Klimenta<sup>71</sup> skončila v Praze 10. prosince 1648, byl o dost více brán zřetel na požadavky karolinských profesorů, kteří byli příznivě nakloněni Arcibiskupovým plánům. Na jednáních v Řezně, kde se chystala volba Ferdinanda IV. římským králem, byl císaři nablízku jezuita Grobendonq a podle toho Harrach a jeho spolupracovníci tušili negativní výsledek jednání pro svou stranu, ale mýlili se. Přes to, že Kardinála Harracha k jednáním císař nepřizval, oznámil zde platné nařízení dne 17. listopadu 1653, že pražští arcibiskupové budou v budoucnu opět zastávat úřad kancléře univerzity. Tento a jiné body<sup>72</sup>, se staly později základním kamenem *unijního dekretu* nabývajícího rozměru v Univerzitní unii. Kardinál Arnošt Harrach, nejprve odeslal zprávu s žádostí o vyjádření k rozhodnutí do Říma, když se od papeže dlouho žádné zprávy nedočkal a císař stále žádal odpovědi, podvolil se Harrach nátlaku dne 4. února 1654 a obě univerzity byly sjednoceny do podoby

---

<sup>70</sup> Všechny návrhy shrnul Jaroslav Bořita z Martinic a vypracoval souhrnné, v němž už v hrubých rysech předestřel úpravy, které byly definitivně uskutečněny při unii v roce 1654. Nejméně přitom přihlédl k požadavkům kardinála Harracha, který se snažil, aby karolinské světské fakulty byly doplněny duchovními obory z jeho semináře. - BERÁNEK, Karel a Ivana ČORNEJOVÁ. *Dějiny Univerzity Karlovy II*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1996, s. 32. ISBN 8071840505.

<sup>71</sup> **10.12.1648, čtvrtek.** Tohoto dne bylo zahájeno vyučování na všech školách obvyklým způsobem. Odpoledne byli studenti propuštěni od zbraní, které odložili se slavnostním průvodem z Rejdiště na Rynk před naším kostelem, kde všichni vystřelili. Odtud šli na Staroměstský rynek, kde opět vystřelili z mušket; odtud ke Karlově univerzitě atd., kde složili zbraně a poděkovali jim nejvyšší komisaři Kolovrat a Blumethal. - BERÁNEK, Karel. *Zprávy o bojích se Švédy*. Vyd. 1. Praha: KLP, 2002, s. 50-51. *Clavis monumentorum litterarum (Regnum Bohemiae)*, 1. ISBN 8085917904.

<sup>72</sup> Kancléřství mělo být svěřeno arcibiskupovi, rektor měl být volen střídavě z jednotlivých fakult počínaje fakultou teologickou, v „humanitních“ fakultách mělo být volební právo vyhrazeno třem jezuitům, rektor měl být potvrzován císařem, právo nominovat profesory vědeckých fakult bylo v moci císaře, statky Kalova učení měly být spravovány úředníkem české komory a měly sloužit k vydržování profesorů lékařské a právnické fakulty, místo přednášek mělo zůstat tam, kde dříve a pouze veřejné akty všech fakult se měly odehrávat v Karolinu. – *Zápas o svědomí*, str. 329-330

univerzity Karlo-Ferdinandovy<sup>73</sup>. Toto nařízení Valerián Magni mohl pouze zaslechnout, protože v této době již působil na jiném místě. Kongregace pro šíření víry, která se dopisem od Harracha zabývala až 14. dubna 1654, se usnesla, že s tímto nemůže souhlasit a své usnesení odeslala do Prahy. Arcibiskup Harrach, který tuto zprávu dostal, dva měsíce po sjednocení univerzit, ji musel způsobem vhodným<sup>74</sup> předložit císaři, resp. nejvyššímu kancléři Janu Havrtníkovi z Nostic. Císař Ferdinand III. s odpovědí notnou dobu vyčkávajíc, odpověděl, že pro něj je celá záležitost uzavřená.

## 2.6 Polský spor

Od spojení Polska s Litvou se objevilo na východě státu velké množství Ruthenů (Rusínů), ti se však hlásili k pravoslaví, a protože bylo v zájmu státu a také církve, aby se připojili k Římu, docházelo mnohokrát k pokusům o jejich sjednocení. Roku 1596 byla vytvořena bretašská unie v níž se asi dvě třetiny pravoslavných spojily s Římem. Takto došlo k rozpadu západoruského obyvatelstva z náboženského hlediska na uniaty a pravoslavné, kteří setrvali v rozkolu proti katolické církvi. Jejich pravoslavná církev ztratila v důsledku bretašské unie státního souhlasu a trvala nadále, jen ze zásad Varšavské konfederace. Varšavská konfederace je popsána na webových stránkách UNESCO: *„The approval of the Confederation of Warsaw prevented a political crisis from happening. In order to maintain the existing legal order it was necessary to make all citizens unconditionally abide by any decision taken in a body. Of such character was the general convention, which took place in Warsaw in January 1573, which approved the confederation. The confederation created a legal basis for a new political system and at the same time secured the unity of the state which had been inhabited for generations by communities from different ethnic backgrounds (Poles, Lithuanians, Russians, Germans, Georgians and Jews) and of different denominations. Religious life in late 16th century Poland, situated between Moscow, Turkey and Western Europe torn by religious conflicts, was of an exceptional character. This country became what Cardinal Hozjusz called “a place of shelter for heretics”. It was a place where the most*

---

<sup>73</sup> Roku 1654 vznikla *Univerzita Karlo-Ferdinandova*, kde byla nyní zřetelně zachována jak památka Karla IV., tak zdůrazněno obnovitelské úsilí Ferdinanda III. - BERÁNEK, Karel a Ivana ČORNEJOVÁ. *Dějiny Univerzity Karlovy II*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1996, s. 34. ISBN 8071840505.

<sup>74</sup> *Posílám Vám v příloze dvě kopie, co mi při této poště píše Svatá kongregace pro šíření víry z Říma ve věci Karlovy univerzity, a prosím Vás, abyste vše svěřil Jeho Milosti Císařské, ale aniž by věc pronikla na veřejnost, abych věděl, jak se mám zachovat. – Zápas o svědomí, str. 331*

*radical religious sects, trying to escape persecution in other countries of the Christian world, sought refuge. All religious sects in Poland enjoyed tolerance as such was the King's will. The confederation officially legalized this situation and introduced the rule of peaceful co-existence for nobles of all denominations.*<sup>75</sup> To se samozřejmě pravoslavným nelíbilo a v roce 1632 po smrti Zikmunda III., kdy se Vladislav IV. stal kandidátem trůnu a byl přístupný hlasům svých voličů, předstoupil za polsko-litevské pravoslavné kyjevský metropolita Petr Mohila před budoucího krále a sdělil mu požadavky, které potom byli, upřesněny v *Articuli Pacificationis*<sup>76</sup>. Země byla ohrožovaná ze strany Moskevské Rusi, proto bylo od Vladislava moudré legalizovat kozácké pravoslavné náboženství, počítal totiž s nimi při obraně východních hranic. S tím samozřejmě nesouhlasily katolické církevní kruhy a k Vladislavovu aktu zaujaly odmítavý postoj. Roku 1633 proběhla korunovace Vladislava IV. na krále, při ní měly býti nové svobody uznány, ale právě při ní se vyhroutil odpor ze strany Říma. Nově korunovaný král se ocitl mezi dvěma mlýnskými kameny, na jedné straně nechtěl provokovat církevní stranu a na straně druhé, nemohl odmítnout požadavky pravoslavných. Nevěda si rady, svolal na radu nuncia Viscontiho komisi, složenou z dvanácti teologů, kteří měli záležitost opět posoudit. V Polsku pobýval v té době i Valerián Magni, pro své hodnosti od propagandy byl zárukou, že církev nebude poškozena, a proto i on byl do této komise vybrán. Při jednání komise se stalo něco, co nikdo z přítomných nečekal, otec Valerián Magni se postavil za ratifikaci artikuly a

---

<sup>75</sup> Schválení Varšavské Konfederace se předešlo politické krizi. V zájmu zachování stávajícího právního řádu bylo nutné, aby se všichni občané bezpodmínečně řídili přijatým rozhodnutím. Z toho vzniklo generální setkání, které se konalo ve Varšavě v lednu 1573, a které schválila konfederaci. Konfederace vytvořila právní základ pro nový politický systém a zároveň zajistila jednotu státu, který obývaly po celé generace komunity z různých etnických skupin (Poláci, Litevci, Rusové, Němci, Gruzínců a Židy) a různých označení. Náboženský život pozdního 16. století v Polsku, které se nachází mezi Moskvou, Tureckem a západní Evropou, rozervanou náboženskými konflikty, bylo výjimečné povahy. Tato země se stala co Cardinal Hozjusz nazval "*místem úkrytu pro kacíře*". Bylo to místo, kde žily radikální náboženské sekty, snažící se uniknout pronásledování v jiných zemích křesťanského světa, a kde hledaly útočiště. Všechny náboženské sekty se v Polsku těšily toleranci, a jako taková byla králova vůle. Konfederace oficiálně legalizovala tuto situaci a zavedla pravidlo mírového soužití pro šlechtice všech vyznání. - UNESCO. [online]. Polsko, 2003, 2003 [cit. 2015-04-02]. Dostupné z: <http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/flagship-project-activities/memory-of-the-world/register/full-list-of-registered-heritage/registered-heritage-page-8/the-confederation-of-warsaw-of-28th-of-january-1573-religious-tolerance-guaranteed/>

<sup>76</sup> Pravoslavní Rutheni vymohli si, jak již víme, pod vedením pozdějšího kyjevského metropolity Petra Mohily v polsko-litevském státu legální statut. Ratifikace Artikulů pacificationis měla podle Valeriána vytvořit jen příznivou atmosféru, v níž by postupné sblížení pravoslavných s katolickou církví vyústilo časem v dobrovolné a definitivní sjednocení. - SOUSEDÍK, Stanislav. *Valerián Magni: Kapitola z kulturních dějin Čech 17. století*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1983, s. 72.

tedy na stranu pravoslavných, a tím i na stranu panovníka a ne církve. Tvrdil, že takové stanovisko je určitým smírem mezi uniáty a pravoslavnými a pro své tvrzení získal na svou stranu jednoho dalšího z dvanácti členů komise. Král Vladislav podle zásad probabilistické nauky přijal toto mínění za své a articuly potvrdil. K úplnému ukončení celé záležitosti chyběl poslední krok a to souhlas ze strany svatého stolce z Říma, i když mladý polský král svobody odsouhlasil a dokonce byl i zvolen pravoslavný metropolita Petr Mohila, který pravoslavnou církev zastupoval po celou dobu jednání, muselo být toto jednání schváleno Římem, alespoň dodatečně. Král Vladislav IV. si dobře uvědomoval, že to co se odsouhlasilo v Polsku, může být Římem považováno za nesprávné jednání a může se stát, že bude nutno provést opětovné změny. Proto vyslal do Říma své dva nejschopnější vyjednavče Jiřího Ossoliňského a Valeriána Magni. Po příjezdu do Říma Magni pochopil, že ho nečeká pouze formální schválení, ale tvrdý souboj s argumenty propagandy. Otcové kongregace shazovali bod za bodem právě ratifikovaných artikul, až celé polské artikuly odmítli uznat. Uznali královu dobrou vůli a doporučili mu, aby se hlavně snažil o rozšíření unie. I přesto, že Valerián v Římě neuspěl, neúspěch to nebyl. Římem sice nebyly polské artikuly uznány, ale než se odtud zpráva do Polska dostala, byl celý systém tak zaběhnutý, že jej již nebylo dost dobře možné vrátit zpět.

## 2.7 Proces s Galileo Galileim

V čase, kdy pobýval Valerián Magni v Římě, aby zde bránil polské artikuly, uběhlo pouze pár měsíců, od uzavření velice sledovaného procesu s Galileo Galileim<sup>77</sup>, který byl ukončený dne 22. června 1633. Galileo byl odsouzen k žaláři, ze spisu Gino Loria<sup>78</sup> je jasné, že se jednalo, o Galileův spisek *Dialogo sui due sistemi*<sup>79</sup>, který byl svatému oficiu nejvíce protivný a za který byl odsouzen, ale pro jeho věk a chatrné zdraví<sup>80</sup> byl rozsudek zmírněn na domácí vězení. Pro zmírnění rozsudku však musel astrolog Galileo podepsat prohlášení o přiznání omylu učení, které nebylo v souladu s písmem.

---

<sup>77</sup> Toskánským lékařem, matematikem, filosofem, fyzikem, vynálezcem a astronomem narozeným 1564 v Pise.

<sup>78</sup> LORIA, Gino. *Galileo Galilei*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1949, s. 88-89.

<sup>79</sup> *Dialog o dvou soustavách*, rok po odsouzení Galilea bylo rozhodnuto o přiřazení dokumentu na index zakázaných knih, ve spise LORIA, Gino. *Galileo Galilei*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1949, s. 99. Poznámává: „Rozhodnutí bylo zachovááno tak přísně, že učený jezuita, významný astronom P. Riccioli měl co dělat, aby mu dovolili do něho nahlédnouti k účelům studijním.“

<sup>80</sup> Když přicházel do Říma, byl Galileo sedmdesátiletý stařec, který ještě strávil necelý měsíc v karanténě pro mor, který v té době trápil Itálii.

Že v Galileovi zůstala neotřesená víra v Koperníkovu nauku, to dokazují zcela nevyvratně tato slova, která připsal na okraji jednoho výtisku proslulého *dialogu*. „*O zavádění novot*“ A kdo pochybuje o tom, že ta novota, totiž chtít, aby se rozum, který nám Bůh dal svobodný, stal otrokem cizí vůle, může zploditi jen nejhorší pohoršení? A chtít, aby někdo zapřel své vlastní smysly a podřídil je rozhodování druhých? A což dopustiti, aby si osoby zhola nevědomé v nějaké vědě nebo v umění osobovaly právo rozhodovati o vzdělancích a buditi v nich svou autoritou domnění, že si mohou s nimi dělati co chtějí? Tot' novoty, které mohou přivesti k pádu republiky a vyvrátiti státy. Pomněte, theologové, že chtějící učiniti články víry z tvrzení o pohybu nebo nehybnosti Slunce a Země, vydáváte se v nebezpečí, že budete snad jednou nuceni odsouditi pro kacířství ty, kteří tvrdí, že Země stojí nehybně a spíše se pohybuje Slunce; jednou, pravím, až bude poznáno nebo nevyhnutelně dokázáno, že se Země pohybuje a Slunce stojí nehybně. “ A toto tvrzení znamená něco víc než zvolání: „A přece se točí!“<sup>81</sup> Valerián byl odchován svým řádem v duchu protiaristotelském a jako člověk velice bádatel, bral Galilea jako velkého ducha své doby. Když se dozvěděl o odsouzení italského astronoma, rozhodl se proto využít všeho svého vlivu, aby jeho osud co možná zmírnil<sup>82</sup>. Magni se velmi snažil, aby se jeho oblíbenci dostalo co nejmírnějšího trestu. A také se mu podařilo přesvědčit olomouckého arcibiskupa kardinála Františka Ditrichštejna, aby nechal v českých zemích vydat Galileiho rukopis *Discorsi e dimonstrazioni matematiche intorno a due nuove scienze attenenti alla meccanica ed ai movimenti locali*<sup>83</sup>. Kardinál se samotného vydání nedočkal, neboť 19. září 1636 zemřel. Toto dílo bylo přeci jen vydáno, ale vyšlo v Leydenu v Elzevirském nakladatelství roku 1638<sup>84</sup>.

## 2.8 Švédsko-polské příměří

V počátcích třicetileté války se velice dařilo katolické straně, bitva na bílé hoře udeřila na protestantismus takovým způsobem, že již nikdo nečekal jeho návrat. Katolická vojska poté dobyla dalších vítězství, završených rokem 1628, kdy byl poražen dánský král a také Mansfeld<sup>85</sup> a katolická vojska stanula na březích Baltského a Severního

---

<sup>81</sup> LORIA, Gino. *Galileo Galilei*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1949, s. 93-94.

<sup>82</sup> SOUSEDÍK, Stanislav. *Valerián Magni: Kapitola z kulturních dějin Čech 17. století*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1983, s. 56.

<sup>83</sup> *Rozpravy a matematické důkazy o dvou nových vědách týkajících se mechaniky a pohybů na místě*.

<sup>84</sup> LORIA, Gino. *Galileo Galilei*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1949, s. 100.

<sup>85</sup> Stavovský generál dělostřelectva.

moře. Císař Ferdinand II. rozhodl o vydání restitučního ediktu roku 1629, ten nařizoval, aby v Německu byly vydány církevním institucím rozchvácené statky z předchozích období. Takový úkon byl měnícím prvkem k hluboké náboženské změně a nebylo síly, která by dokázala tento postupující kolos zastavit. Však ještě téhož roku vyjednal mezi Švédskem a Polskem kardinál Richelieu mír, nazývaný *Altmarský mír*<sup>86</sup>, podepsaný 25. září 1629. Tímto činem se Švédsku uvolnily ruce k přímému střetu s císařstvím, které mezitím přišlo díky kapucínské relaci a intrikám o svého nejlepšího vojevůdce Valdštejna. Katolické vojsko utrpělo několik porážek pod vedením Tillyho a jeho zbytky byly zatlačeny až k Alpám. Roku 1635 vypršelo příměří mezi Švédskem a Polskem. Polští vůdcové byli po šesti letech mírů připraveni i k boji, ale i k podepsání prodloužení příměří, nabídli tedy, že se do války přidají na stranu císařství, ale jen pod podmínkou, že jim bude přispěno vojenskou silou. Valerián pochopil, co se může stát, pokud se Polsko nezapojí do války a nabádal císaře Ferdinanda II. aby vyplnil polské podmínky. Ten se již chystal vyslat Polsku podporu k tažení proti Švédům a také chtěl vyslat Valeriána Magni do Polska za králem Vladislavem, aby tam celou věc vyjednal. V tu dobu se vrátil vídeňský biskup z cest a přemluvil na poslední chvíli císaře, aby od takového jednání s Polskem upustil. V důsledku toho, Polsko prodloužilo příměří se Švédskem a švédská vojska se prohnala střední Evropou. Situace takto vzniklá, jednou provždy ukončila mocně postupující proces rekatolizace Německa, nyní bylo třeba jednat o míru s protestantskou stranou, která si ovšem kladla podmínky. Ferdinand II. na 5. února 1635 svolal poradní schůzi jedenácti teologů<sup>87</sup>. Ferdinandova otázka zněla, zda může císař v souladu se svým svědomím povolit protestantům náboženské svobody a úlevy. Římská kurie, jejímž představitelem byl nuncius Baglione, neschvalovala žádné ústupky protestantům, stejného názoru byli jezuitští otcové. Naproti tomu kapucíni v čele s Valeriánem zastávali názor smíru s protestanty a sám Magni se k míru stavěl velice kladně. I přes jeho chování<sup>88</sup> byl nakonec mír s protestanty uzavřen 30. května 1635, na jedné straně stál císař s Katolickou ligou a na straně druhé Kurfiřtství saské. Tento mír ukončil konflikt mezi císařem a říšskými stavy v době třicetileté války.

---

<sup>86</sup> Bylo zjednáno příměří mezi švédským Gustavem Adolfem a polským Zikmundem III. po dobu šesti let.

<sup>87</sup> osmi jezuitů a tří kapucínů, mezi nimi samozřejmě nemohl chybět Valerián Magni.

<sup>88</sup> *Při diskusí v teologické komisi projevoval totiž náš kapucín netrpělivost, komentoval pohrdlivě projevy svých oponentů a dával jim zřejmě i jinak nepokrytě najevo svou duševní převahu.* - SOUSEDÍK, Stanislav. *Valerián Magni: Kapitola z kulturních dějin Čech 17.století*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1983, s. 59.

### 2.8.1 Polsko se vzdaluje od císaře, Gdaňská disputace

Polský král Vladislav IV., který v době potřeby oženit se, neobrátil se směrem k Habsburkům, ale hodlal se zasnoubit s princeznou Alžbětou<sup>89</sup>. Protože bylo třeba, aby polský král zůstal blíže císařskému trůnu, propukl ve Vídni shon, jak zamezit tomuto sňatku. Vzpomněli si na Valeriána, který měl s polským králem Vladislavem dobré vztahy a byl také vynikajícím diplomatem, takže mohl jeho rozhodnutí změnit. Valerián na pokyn narychlo odcestoval, nejdříve do Varšavy, kde se dozvěděl, že král pobývá se svým dvorem v Gdaňsku. Bylo to město kulturně i hospodářsky vyspělé, žili tu vedle sebe kalvíni, luteráni a katolíci. V Gdaňsku neměli univerzitu, ale jejich akademické gymnázium se mohlo směle srovnávat s mnoha evropskými vysokými školami, jeho rektorem byl luterán Jan Botsack, kterému nabídl Valerián Magni veřejnou disputaci<sup>90</sup>, ale návrh na její uspořádání vyslyšel jiný protestantský teolog, Bartoloměj Nigrin<sup>91</sup>. Král k této disputaci svolil a roku 1636 v domě hraběte Dönhoffa se sešly důležité církevní i politické osobnosti, francouzský vyslanec u polského dvora a také polský říšský kancléř, aby sledovaly šesti denní řečnické projevy obou teologů, které byly ihned protokolovány, za účelem vydání tiskem. Po dnech disputace získal Valerián Magni převahu, když předložil argument, na který neměl oponent odpovědi a vyžádal si času na rozmyšlenou. I přesto, že ani po stanovené době nenašel odpověď, nedal mu Valerián důvod, aby se cítil potupen, protože spálil přede všemi přítomnými protokol z disputace. Taková událost jako Gdaňská disputace byla velmi nevšední záležitostí a tak se zvěsti o ní dostaly i do světa, tedy i do polského Lešna, které bylo nedaleko a ve kterém se již od 16. století uchylovali čeští bratři, nuceně opustit svou vlast. Roku 1628 sem přicestoval i Jan Ámos Komenský a zde také sepsal roku 1638 svou učebnici s názvem *Didactika magna*<sup>92</sup>.

---

<sup>89</sup> Dcerou Fridricha Falckého, zimního krále, která byla kalvínského vyznání. Tímto aktem by dal znamenání světu, že Polsko nebude nadále blíže spojeno s císařstvím.

<sup>90</sup> Roku 1631 vydal proti Valeriánovi polemický spis (jednalo se o jednu z oněch replik, jimiž reagovali protestantští teologové na Valeriánovo Judicium). SOUSEDÍK, Stanislav. *Valerián Magni: Kapitola z kulturních dějin Čech 17. století*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1983, s. 60.

<sup>91</sup> *Hlavní pastor při chrámu sv. Petra a Pavla kalvinista*. - SOUSEDÍK, Stanislav. *Valerián Magni: Kapitola z kulturních dějin Čech 17. století*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1983, s. 60.

<sup>92</sup> Komenský sám vytvořil učebnici pro školu v Lešně, kde mohl několik málo let uvádět své ideály do praxe. – *Velké dějiny země koruny české*, str. 359

## 2.9 Valerián Magni na cestách

Poté, co Valerián Magni úspěšně ukončil své posláním u polského krále Vladislava, odjel do Řezna, kde podal zprávu císaři a navrátil se do Čech. V té době propukl spor mezi kardinálem Harrachem a dvorem. Jednalo se o otázku vizitací. Protože Harrach měl dle svého názoru, aby mohl lépe organizovat náboženský život v zemi, důkladně poznat svou diecézi a toho chtěl dosáhnout právě podrobnými a všestrannými vizitacemi.<sup>93</sup> Do tohoto prostředí, navracející se Valerián píše memorandum<sup>94</sup> na podporu Harrachovu. Císař se postavil na stranu šlechty, která s rozhodností odmítala takové vizitace, které by jim přinesly řadu nevýhod.<sup>95</sup> Valerián Magni se vydal ke dvoru, aby před císařem samotným hájil svobodu české církve a i přes jeho nedávné zásluhy v Polsku odešel od dvora s nepořízenou. Jeho znechucení českými poměry bylo asi ještě vystupňováno novou fází vleklého sporu arcibiskupa s jezuitou o univerzitu<sup>96</sup>. Stáhl se proto do pozadí a za svého zástupce určil svého spolupracovníka a řádového spolubratra Basilia von Aire (1591-1665).

### 2.9.1 Valerián na Moravě

Valerián se uchýlil do klidu brněnského kapucínského kláštera, volný čas zde zaplnil literární prací, alespoň do doby, než se jeho zájem opět upnul k Polsku. Zde se, totiž díky gdaňské disputaci, po které zůstali oba účastníci v kontaktu. Z korespondence je zřejmé, že se Nigrinovy názory blížily postupem času ke katolickému stanovisku. Valerián Magni si uvědomil, že pastorova eventuální konverze by se za těchto okolností<sup>97</sup> mohla stát počátkem masového spojení protestantů přímořských oblastí polského státu s katolickou církví.<sup>98</sup> Roku 1641 v srpnu přijel Nigrin na Valeriánovo pozvání na Moravu a oba teologové vedli důležité rozhovory, jak na zámku ve

---

<sup>93</sup> SOUSEDÍK, Stanislav. *Valerián Magni: Kapitola z kulturních dějin Čech 17. století*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1983, s. 64.

<sup>94</sup> Ve kterém opět rozvíjí program katolické reformy.

<sup>95</sup> Požadavek vymanění církevního života z područí feudálního státu a místní vrchnosti; svobodné řízení náboženských záležitostí církevní hierarchií v čele s arcibiskupem, výchova kněžského dorostu v církevním duchu a další. SOUSEDÍK, Stanislav. *Valerián Magni: Kapitola z kulturních dějin Čech 17. století*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1983, s. 63.

<sup>96</sup> SOUSEDÍK, Stanislav. *Valerián Magni: Kapitola z kulturních dějin Čech 17. století*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1983, s. 64.

<sup>97</sup> Nigrin byl jako hlavní pastor ve svém prostředí vůdčí osobnost.

<sup>98</sup> SOUSEDÍK, Stanislav. *Valerián Magni: Kapitola z kulturních dějin Čech 17. století*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1983, s. 64.

Strážnici tak i v Brně. Valerián mu předložil k nahlédnutí své právě dokončené teologické dílo<sup>99</sup>. Mezi Valeriánem a Nigrinem vznikla otázka jak postupovat dále při obrácení protestantů v polském království. Oba bohoslovci se shodli, že nejúčinnějším postupem bude uspořádání katolicko-protestantského kongresu.<sup>100</sup> Od debat na zámku ve Strážnici k zahájení toruňského kolokvia vedla dlouhá a obtížná cesta. Od dubna roku 1642 pobýval Valerián Magni v Římě kvůli nařízení Propagandy. Dohodu, na které se shodl s Nigrinem na Moravě, uložil v přípisu kongregaci, datovaném na den 7. února 1643. Doporučil oficiální svolání ireneckého kongresu do Královských Prus a aby byl vyslán jako představitel katolické strany. S návrhem toruňského kolokvia Propaganda nesouhlasila a jeho návrh zamítla, dokonce dostal nařízení, že se má odebrat do Polska a zastavit přípravy, které se zde konaly pro zmíněný sněm. Jediné úspěšné vyjednání Magniho bylo, že se mu v Římě podařilo vydat roku 1642, svou první filosofickou knihu *De luce mentium et eis imagine*<sup>101</sup>. Krátce po svém příjezdu do Polska, byl Valerián opět odeslán do Říma, aby přesvědčil kurii, že není již možné kolokvium zrušit. Propaganda se nenechala přesvědčit, ale to stejně nic nezměnilo na faktu, že sněm<sup>102</sup> již započal na podzim roku 1645. Nebyla to jediná záležitost, kterou zde měl Valerián vyřídit. Metropolitá Mohila se souhlasem své církve sepsal v memorandu své stanovisko, které kapucín přivezl s sebou do Říma a předložil Propagandě.

## 2.9.2 Valerián Magni a pokus se rtutí

Dne 12. července 1647 na polském královském dvoře ve Varšavě předvedl vědecký pokus<sup>103</sup>. Pro jeho význam byl pokus opakován o několik dní později. Valerián Magni

---

<sup>99</sup> Původně nevelký spis se rozšířil o výklad katolického pojetí víry a repliky proti všem odpůrcům, byl vydaný r. 1641 ve Vídni. Byl nazván *Valeriani Magni Mediolanensis ... De acatholicorum credendi regula iudicium*, je věnovaný Panně Marii, rodičce boží, skládá se ze tří částí I. z úsudku o nekatolickém pravidle víry, II. z odpovědí k námitkám pěti odpůrců toho spisu, III. z úsudku o katolickém pravidle víry (tato část má jako samostatné dílo vlastní paginaci).

<sup>100</sup> Kongres se sešel roku 1645, pod názvem *Colloquium charitativum*.

<sup>101</sup> Spis *De luce mentium* je psán formou rozhovoru mezi Valeriánem a hrabětem Františkem Magni reprodukcí skutečné rozhovory, které oba bratři na zámku ve Strážnici vedli. J. A. Komenský převzal z něho leccos téměř doslova do svých pansofických spisů. - SOUSEDÍK, Stanislav. *Valerián Magni: Kapitola z kulturních dějin Čech 17. století*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1983, s. 67-68.

<sup>102</sup> Toruňského kongresu se jako jeden z delegátů účastnil i J. A. Komenský. Toruňský kongres podle jeho mínění neuspěl proto, že byl dílem pouze lidským. - SOUSEDÍK, Stanislav. *Valerián Magni: Kapitola z kulturních dějin Čech 17. století*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1983, s. 71.

<sup>103</sup> Pokus se skleněnou trubicí naplněnou rtutí, v jejíž horní, uzavřené části se po ponoření spodního otvoru do misky se rtutí vytvořilo vakuum. O tomto jevu do té doby nikdo nic nenapsal, širokým

o úspěšném pokusu nechal vydat spisek, ještě téhož roku ve Varšavě, který nese dlouhý název: „*Demonstratio ocularis loci sine locato, corporissucsesive moti in vacuo, luminis nulli corpori inhaerentis a Valeriano Magno exhibita Serenissimis Principibus Vladislao IV. et Ludovicae Mariae Reginae Poloniae et Sveciae*“<sup>104</sup>. Pokus vzbudil obrovský rozruch a Pierre Des Noyers o něm informoval francouzské učenecké kruhy<sup>105</sup>, Gilles Roberval odpověděl Des Noyersovi zprávou<sup>106</sup>, která, stejně jako pokus i ona způsobila nemalé pozdvižení. Podle této zprávy nebyl Valerián Magni první, kdo takovýto pokus provedl, ale rozhodně byl první, kdo o ní napsal zápis do tisku. Roberval svou odpovědí současně nařkl Magniho z plagiátorství, když odepsal, že pokus a výsledek pokusu je již známý přes několik let. Valerián se jím cítil dotčen a napsal mu v odpověď apologii *Demonstratio ocularis loci sine locato* ve které přesvědčivě dokazoval, že se při svém pobytu v Itálii o Toricelliho pokusu nic nedozvěděl a že k jeho myšlence dospěl na základě podnětů čerpaných z Galileiho knihy sám.

### 2.9.3 Smrt Vladislava IV.

20. května 1648 byl pro Valeriána Magni den ztráty blízkého přítele, kterého Magni měl v polském králi Vladislavu IV. a o to více mu chyběl jeho ochránce před polskou šlechtou, která neměla kapucína pro jeho vliv na krále v oblibě. Stáhl se proto do ústraní do města, které si i v minulosti velice oblíbil. Stalo se mu útěchou město Gdaňsk<sup>107</sup>. I přes jeho, možná i jistý způsob obracení protestantů a jeho velkou

---

kruhům vzdělanců byla věc zcela nová a skutečnost, že se jev očividně přičil běžně uznávané aristotelské tezi o nemožnosti vakua, dodávala věci senzačního nádechu. - SOUSEDÍK, Stanislav. *Valerián Magni: Kapitola z kulturních dějin Čech 17. století*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1983, s. 74.

<sup>104</sup> Zde mimo jiné uváděl, že na myšlenku pokusu ho přivedlo studium Galileiho spisu *Discorsi i dimonstrazioni matematiche*. - SOUSEDÍK, Stanislav. *Valerián Magni: Kapitola z kulturních dějin Čech 17. století*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1983, s. 74.

<sup>105</sup> Marin Mersenne (1568-1648), like Descartes a pupil of the jesuit College of la flèche; Gilles Personne de Roberval (1602-1675) came to Paris in 1628 and from that year remained in constant touch with Mersenne and his circle. - BARON, Margaret E. *The origins of the infinitesimal calculus*. [1st ed.]. New York: Pergamon Press, 1969, 149 - 150. ISBN 0080125131.

<sup>106</sup> Upozornil totiž, že pokus, za jehož autora se Magni vydává, byl proveden již před několika lety v Itálii a poté i ve Francii a vyslovil podezření, že se o něm kapucín dozvěděl v Římě od Mersenna. - SOUSEDÍK, Stanislav. *Valerián Magni: Kapitola z kulturních dějin Čech 17. století*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1983, s. 75.

<sup>107</sup> V Gdaňsku se Valerián ubytoval v klášteře dominikánů a rozvinul zde záhy horlivou činnost směřující k obrácení protestantů. Přetvořil místnost, kterou mu dominikáni v konventu propůjčili, v jakousi posluchárnu či fyzikální kabinet a zde konával pro veřejnost náboženské výklady kombinované přednáškami z matematiky, logiky a filosofie, předváděje při tom svým posluchačům

oblíbenost ve městě, měl problémy, které vyústily až k nucenému odchodu z města i z Polska vůbec.

#### 2.9.4 Valerián Magni navrátivší se do Vídně

V listopadu roku 1648 dorazil kapucín do Vídně. Využil veřejné nečinnosti a pracoval na svém filosofickém díle *Opus philosophicum*<sup>108</sup>. Nevydržel pracovat v ústraní dlouho, to bylo způsobeno příjezdem Arnošta lankraběte Hessenského do Vídně. Ten, ač vychován v duchu kalvínském, počal kolísat ve svém přesvědčení na katolickou stranu. Roku 1650 se sešel s Valeriánem Magni, který jej získal pro katolickou víru úplně. Lankrabě se ihned nepřihlásil veřejně k nové konfesi, ale rozhodl se uspořádat na svém rodovém sídle Rheinfelsu veřejnou disputaci, mezi Valeriánem Magnim a dalšími dvěma kapucíny proti třem nejproslulejším protestantským theologům<sup>109</sup>. Podle výsledků se potom rozhodne, na kterou stranu se přikloní. Magni měl jedinou podmínku, aby do věci nezasvěcoval řád jezuitský. Když si lankrabě Arnošt vyřídil ve Vídni své záležitosti, odjel do Hessenska, aby připravil disputaci. Ze tří theologů, kteří měli dorazit na disputaci, se potvrdil osobně pouze Petr Haberkorn, ostatní vzkázali, že se zúčastní pouze písemně. V době, kdy se čekalo na luteránského teologa, působil Valerián Magni mimo hrad, a když se konečně dostavil Haberkorn na disputaci, nemohl přejít Valerián rozvodněnou řeku Rýn, zpět do sídla Hessenských, a to po několik dní. Lankrabě byl z toho zklamaný, a aby se disputace započala, pozval jezuitského teologa Rosenthala, aby prozatím zahájil rozhovory s Haberkornem on. Když se kapucín Magni dostavil na hrad Rheinfels a našel zde jezuitského otce, propadl hněvu. Obrátil se na lankraběte a žádal ho ostrým způsobem, aby se jezuita neprodleně vzdálil, a hrozil, že nedojde-li k tomu, opustí Rheinfels on, Valerián<sup>110</sup>. Jezuita tedy opustil sídlo a disputace pokračovala. Po skončení disputace se lankrabě se svou chotí odebral do Kolína, kde veřejně konvertoval ke katolictví.

---

neúnavně pokus se rtutí a skleněnou trubicí. Na jeho přednáškách se scházívало pravidelně 20 – 30 osob a mnozí z jeho posluchačů náleželi k společenské a intelektuální smetánce města. - SOUSEDÍK, Stanislav. *Valerián Magni: Kapitola z kulturních dějin Čech 17. století*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1983, s. 77.

<sup>108</sup> Magniho vrcholné filosofické dílo, vydané, rok před jeho smrtí, v Litomyšli roku 1660, zde shrnul svou protiaristotelskou filosofii.

<sup>109</sup> Byl to předně Petr Haberkorn, luterán přísného zaměření, dále známý Jiří Kalixt, představitel synkretistického křídla luterské církve a konečně kalvinista Jan Crocius. - SOUSEDÍK, Stanislav. *Valerián Magni: Kapitola z kulturních dějin Čech 17. století*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1983, s. 80

<sup>110</sup> SOUSEDÍK, Stanislav. *Valerián Magni: Kapitola z kulturních dějin Čech 17. století*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1983, s. 81.

## 2.9.5 Valerián Magni a jansenismus

Svatý stolec na jaře roku 1653 učení Cornelia Jansena veřejně odsoudil. A krátce poté poslal Bernard Ignác z Martinic do Říma pamflet, nazvaný *Idea gubernationis ecclesiasticae, quae modo est in regno Bohemiae*<sup>111</sup>. Valerián měl po celou dobu svého působení konflikty s Tovaryšstvem Ježíšovým. Posledním krokem, který jej pohnul směrem, k úplnému útoku proti jezuitům, byl vydaný německý spis, ve kterém anonymní autor<sup>112</sup>, vylíčil diskuzi mezi Valeriánem Magnim a jezuitou J. Keddem, o papežské neomylnosti, která se nikdy neuskutečnila. Obsah spisu působil dojmem, že je napsaný někým z okruhu jezuitů<sup>113</sup> a tak Magni napadl tovaryšstvo protijezuitským spisem vydaným roku 1654 ve Vídni s názvem *De homine infami personato*.<sup>114</sup> Když roku 1655 nechal vydat v Praze spisek podruhé, dozvěděl se, že s jezuitou vede podobný spor Blaise Pascal,<sup>115</sup> který je také velice nadšen pracemi Mikuláše Koperníka<sup>116</sup> a taktéž podporoval Galilei Galileia, sám patřil mezi jansenisty a psal polemiky proti jezuitům. K jeho nejvýznamnějším patří *Listy z provincie*<sup>117</sup>.

---

<sup>111</sup> Obviňující hlavní Harrachovy spolupracovníky, třebaš prý nešlo přímo o stoupence Jansenových idejí, z tichého souhlasu s jansenismem. – *Zápas o svědomí*, str. 323

<sup>112</sup> Kryjící se jménem M. Jocosus Severus Medius. – SOUSEDÍK, Stanislav. *Valerián Magni: Kapitola z kulturních dějin Čech 17. století*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1983, s. 83.

<sup>113</sup> Kapucín pro svou osobu nepochyboval, že pamflet pochází z jezuitských kruhů a považoval za jeho autora P. Rosenthala. Skutečným autorem spisu byl Jan Sebastián Mitternacht, rektor luterského gymnasia v Geře. – SOUSEDÍK, Stanislav. *Valerián Magni: Kapitola z kulturních dějin Čech 17. století*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1983, s. 83.

<sup>114</sup> Představoval Magniho nejohroženější a nejhnevivější výbuch proti jezuitskému řádu.–*Zápas o svědomí* str 355

<sup>115</sup> Jeden z největších matematických a vědeckých génů sedmnáctého století, nejvíce proslul svými nábožensko-filosofickými názory. Narozen 1623, Claremont, Auvergne, Francie, zemřel 1662, Port-Royal, Francie; Hlavní díla: Rozhovory s panem de Saci, *Listy z provincie* (1656-1657), *O geometrické mysli a o umění přemlouvání, Myšlenky*. – *Velké postavy západního myšlení: slovník myslitelů*. V čes. jaz. vyd. 1. Praha: Prostor, 1997, s. 256. Obzor (Prostor), sv. 10. ISBN 8085190613.

<sup>116</sup> Narozen 1473, Toruň, Polsko; zemřel 1543, Frauenberg, východní Prusy; mladý Koperník studoval nejdříve na krakovské univerzitě, poté se zapsal na univerzitu v Bologni ke studiu práv. Po návštěvě Říma se se svolením kapituly rozhodl studovat medicínu na univerzitě v Padově, to nedokončil a přešel na univerzitu ve Ferrare, kde získal doktorát z oboru kanonického práva. Hlavní díla: *Commentariolus, O oběžích nebeských sfér*. – *Velké postavy západního myšlení: slovník myslitelů*. V čes. jaz. vyd. 1. Praha: Prostor, 1997, s. 173. Obzor (Prostor), sv. 10. ISBN 8085190613.

<sup>117</sup> V této polemice jezuitské názory zároveň půvabně zesměšnil a i drtivě zkritizoval. – *Velké postavy západního myšlení: slovník myslitelů*. V čes. jaz. vyd. 1. Praha: Prostor, 1997, s. 256. Obzor (Prostor), sv. 10. ISBN 8085190613.

## 2.9.6 Kapucínova poslední cesta

Roku 6. prosince 1655 se rozhodlo v Římě, že nadále již nebudou Valeriánovi trpěny žádné další veřejné útoky na jezuitu. Propaganda rozhodla, že nesmí žádný apoštolský misionář vydávat tiskem žádné ze svých děl, pokud to nebude dříve schváleno církví<sup>118</sup>, V tomto období jeho života nacházel útěchu při práci na svém filosofickém díle. Po Evropě kolovaly zkažky o Valeriánově pravověrnosti. Nemoha již nadále jen trpělivě čekat, začal psát od roku 1656-1657 papeži Alexandru VII proti jezuitům žaloby, bylo jich pět<sup>119</sup>, a na žádný z nich se Valeriánovi nedostalo odpovědi, což Valeriána přivedlo k jedinému řešení, jak se ospravedlnit před světem a církví, a vydal na konci roku 1660 spis *Apologie Valeriána Magni proti jezuitským podvodům (Apologia Valeriani Magni contra imposturas Jesuitarum)*<sup>120</sup>. Kapucín si nechal převést výtisky do Prahy a odsud je rozesílal císaři, papeži, kardinálům, šlechtě a jiným významným osobnostem. Po zjištění, jaký rozruch vyvolal jeho spis ve Vídni, spěšně tam vyrazil a ubytoval se zde ve vídeňském klášteře. Dne 12. ledna se sešel se zdejším nunciem, se kterým vedl velmi ostrý rozhovor. A dne 1. února nastala situace, jakou nikdo nečekal, pozdě večer přišel do kláštera, pro kapucína Valeriána úředník papežské nunciatury s císařským sekretářem a dvanácti ozbrojenými muži. Valerián byl rychle vyveden a odvezen do veřejného vězení, ve kterém byl uvězněn mezi delikventy a zločince. Ještě tentýž měsíc, tj. 19. února, byl převezen do palácové vazby svého přítele hraběte Wertenberga.<sup>121</sup> Zde se mu dostalo zacházení se všemi ohledy. I přes protesty lidu, o Valeriánovo propuštění, nemohl císař ani papežský nuncius nic

---

<sup>118</sup> Zákaz byl sice formulován všeobecně, směřoval však beze vší pochyby speciálně proti Valeriánovi: šlo o to vzít mu možnost pokračovat v polemice a odklidit ho tím způsobem poměrně bezbolestně z veřejného kolbiště. SOUSEDÍK, Stanislav. *Valerián Magni: Kapitola z kulturních dějin Čech 17. století*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1983, s. 86.

<sup>119</sup> Vinil je z hereze, z ateismu a všech možných přečinů včetně krádeží a loupeží. Tón žalob byl tak vášnivý a obsah – přes siláctví ve slovech – tak nekonkrétní, že tyto dokumenty musely budit a priori nedůvěru. - SOUSEDÍK, Stanislav. *Valerián Magni: Kapitola z kulturních dějin Čech 17. století*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1983, s. 86.

<sup>120</sup> Vyšla bez místa a roku vydání. Drobná knížka nevelkého formátu obsahovala souborné vydání jeho dosavadních protijezuitských spisů pospojovaných krátkými životopisnými vsuvkami a různými vysvětlivkami. - SOUSEDÍK, Stanislav. *Valerián Magni: Kapitola z kulturních dějin Čech 17. století*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1983, s. 87.

<sup>121</sup> Jeho zatčení vyvolalo ostatně ve Vídni spíše nevoli, řada významných osobností vyjádřila kapucínovi sympatie návštěvou ve vězení a u císaře se sešlo více žádostí o propuštění. - SOUSEDÍK, Stanislav. *Valerián Magni: Kapitola z kulturních dějin Čech 17. století*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1983, s. 88.

dělat, musely ctít směrnic, jakých se jim dostalo z Říma<sup>122</sup>. A tak dne 20. března 1661 nastoupil Valerián do kočáru doprovázen dvěma řádovými bratry na cestu do Říma. Jeli cestou okolo města Linz dále do Salzburgu, kam dorazili 2. dubna. Zde Valeriána ubytoval místní arcibiskup hrabě Thun do zdejšího kapucínského kláštera. V době, kdy zde přebýval, se u Magniho objevily příznaky závažné nemoci<sup>123</sup>, a narychlo přivolání lékaři, jen mohli konstatovat, že není schopen další cesty. Bylo mu 75 let, když dne 29. Července 1661 katolický reformátor, kapucínský otec, diplomat a filosof Valerián Magni v Salzburgu zemřel. Jeho doprovázející řádový bratr Ludovico di Salico o tom podal zprávu kardinálu Harrachovi, ve kterém citoval Magniho poslední slova<sup>124</sup>, ve kterých i přes omluvu Magniho zaznívá opět jeho útočný duch proti jezuitskému řádu, a snad i omluva za činy špatných katolíků. Magniho nejvěrnější se rozhodli shromáždit všechny informace o životě jejich proslulého spolupracovníka a Mikulášovi z Lukky bylo zadáno *uvést ve spis vše, co ví o významnějších věcech, které se udály během jeho života*.<sup>125</sup>

---

<sup>122</sup> Podle nich měl být kapucín dopraven na kurii jako vězeň. - SOUSEDÍK, Stanislav. *Valerián Magni: Kapitola z kulturních dějin Čech 17. století*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1983, s. 88.

<sup>123</sup> „Trpěl jsem kolikové bolesti se zvracením a jsem sláb z předchozích nevolností.“ – *Zápas o svědomí*, s. 357

<sup>124</sup> „Vyznávám v přítomnosti Boha, Vaší milosti našeho otce kvardiána a všech ostatních, že jsem nikdy nepocítoval zášť vůči otcům jezuitům, nýbrž že je mám rád a dal bych za ně život a respektuji, že jsou mezi nimi mnozí bohabojní, kteří touží po reformě. Označoval jsem je před Jeho Svatostí za kacíře nebo ateisty předně kvůli velkému násilí, se kterým dráždili mé svědomí, kvůli němuž bych to musel udělat i nyní, kdybych to již neučinil dříve, za druhé, aby si knížata a národové dali pozor a nenechali se jimi podvést, za třetí, aby titíž jezuité v budoucnu postupovali opatrněji, a za čtvrté, aby kacíři nevěřili, že dobří katolíci schvalují zlé činy špatných katolíků.“ – *Zápas o svědomí*, s. 357

<sup>125</sup> *Zápas o svědomí*, s. 357

### 3 Konec třicetileté (německé) války

Od okamžiku uzavření *Vestfálských mírových smluv*<sup>126</sup>, dne 24. října 1648 začalo ukončování války se Švédskem<sup>127</sup>, konaly se oficiální slavnosti na počest míru. Papež Inocenc X. tento mír nepodpořil, naopak se stavěl proti, a tímto postojem také ztratil poslední zbytky vlivu v Evropě<sup>128</sup>. Bylo domluveno, že dojde k obnovení teritoriálního a konfesijního stavu z roku 1624, tím také skončili poslední nadějně vyhlídky českých exulantů. I přesto, že Švédové pobývali na levém břehu města a akademická legie na pravém, a i přesto, že zbraně byly složeny, nevládla v Praze přátelská nálada. Švédské voje opustily Prahu až po vyplacení finanční náhrady začátkem října roku 1649. Protože při obraně města měly velký vliv legie ze studentů všech škol, získali od Ferdinanda III. privilegia. Zanedlouho byl dán požadavek o sloučení všech ústavů. Mezi oběma univerzitami došlo i při této příležitosti k neshodám, neboť juristi z Karlova učení *odhalili, že Ferdinandova univerzita nemá v úmyslu spojit se s Karlovou, ale připojit ji k sobě*.<sup>129</sup> Po třicetileté válce byly země v katastrofálním stavu, na postižených místech války docházelo k poklesu obyvatelstva, jak je zmíněno např. ve spisu *Zprávy o bojích se Švédy ...*<sup>130</sup>. Samozřejmě, že kromě utrpených škod na životech<sup>131</sup> a majetku, zde byly i morální narušení.<sup>132</sup> Vesnice a města, která se neubráníla za války nepřátelským oddílům, měla nyní problém v obnovení dřívějšího režimu. Na druhé straně obnova venkova, pokud se do starých sídlišť měl kdo vrátit,

---

<sup>126</sup> Jsou ceněny jako plnohodnotné dokumenty z hlediska práv národů, snažily se rovněž oslabit absolutistické požadavky jednotlivých konfesí a přibrzdily konfrontační trendy uvnitř západního křesťanství, tak charakteristické pro celé předchozí století. – *Velké dějiny zemí koruny české*, s. 159

<sup>127</sup> Švédsko se již nadále nezaměřovalo na střed Evropy, ale směrem na Polsko a Rusko.

<sup>128</sup> Neschopnost přizpůsobit normy kanonického práva měnící se realitě – situace ve Svaté říši římské vyžadovala již po mnoho desetiletí rozhodnější a přesnější reakce – byla ostatně příznačná pro vztah mezi papeži a císaři přinejmenším od poloviny 17. století: Popření míru ozřejmilo faktickou ztrátu autority římské kurie. Ferdinand III. ostatně zakázal, aby se papežská bula v jeho zemích vůbec zveřejňovala, a 24. července nařídil, aby se ve všech kostelech zpívalo *Te Deum* na oslavu podpisu mírové smlouvy. – *Zápas o svědomí*, s. 295

<sup>129</sup> *Zápas o svědomí*, s. 293

<sup>130</sup> BERÁNEK, Karel. *Zprávy o bojích se Švédy po dobytí Malé Strany a Pražského hradu roku 1648 v diáři koleje sv. Klimenta*. Vyd. 1. Praha: KLP, 2002, xiv, 63 p. Clavis monumentorum litterarum (Regnum Bohemiae), 1. ISBN 80-859-1790-4.

<sup>131</sup> V zemích Koruny české byl úbytek obyvatel způsoben více různými epidemiemi, vesměs zavlečenými vojskem, než negativními jevy přímo vyvolanými válkou. Největší ztráty způsobily dle všeho morové epidemie z let 1624-1626, 1631-1635, 1639-1640 a 1648-1649. – *Velké dějiny zemí Koruny české*, s. 164

<sup>132</sup> Strach o život v dlouholeté válce nebo naopak, pohrdání životem, zvýšení kriminality pro bídu a nedostatek spokojenosti. Zde se ukázalo, jak moc účinná byla rekatolizace, ale byli i tací, kteří více než kdy jindy přilnuli k Bohu.

netrvala tak dlouho. Výstavba alespoň provizorních stavení nevyžadovala příliš nákladů a jednoduchý systém zemědělského hospodaření skýtal možnost sklídit úrodu již příští rok poté, co byla pole zpustošena kopyty koní a koly těžkých vozů.<sup>133</sup> To obnova měst byla o dost náročnější, děla, která pálila do zdí a střech domů, vypalované sýpky a skladiště potravin z důvodů strategických, to vše bylo nutno obnovit.

### 3.1 Dokončení rekatolizace

Rekatolizace země řádným a důrazným způsobem pokračovala až po skončení Třicetileté války. Pověřen tím byl především kardinál Harrach, který pro tento úkol měl při ruce Juana Caramuela z Lobkovic, ten zastával názor, že rekatolizace musí být, co nejpřísnější<sup>134</sup>. Takový způsob se zdál tvrdý nejen Arnoštu Harrachovi, ale i císaři a jezuitům, proto zvolili postup méně drastický a to vyslat misionáře, kterých i tak bylo málo. Po roce 1650, kdy proběhl rozhodující sněm na pražském hradě, se také stalo. Misionáři po více stránkách při misích strádali, někdy šlo duchovním konajícím misie i o život, protože mezi světskou vrchností nebyli oblíbení. Nástupce Basilius von Aire, kterého za sebe určil Valerián Magni, napsal kardinálu Harrachovi výslednou zprávu z misie na Broumovsku<sup>135</sup>, která byla pro průběh protireformace velice zneklidňující. Tento způsob reformace se jevil velmi úspěšný, když po první fázi bylo obráceno dvacet pět tisíc<sup>136</sup> nekatolíků. Obrovského významu měla nová biskupství vzniklá roku 1655 biskupství litoměřické a roku 1660 biskupství královéhradecké, jejich význam byl z důvodu velkého počtu obyvatel nekatolických konfesí, protože právě oblasti jako Frýdlantsko a Broumovsko byly nejčastěji okupované části země Švédy a proto byly stále ještě luterské. Roku 1651 byla vytvořena komise, která měla zkoumat a zajišťovat aktuální stav rekatolizace a v nejproblematičtějších českých krajích dále pokračovat v obrácení nekatolických obyvatel. V první polovině třetího roku svého

---

<sup>133</sup> *Velké dějiny země Koruny české*, s. 162

<sup>134</sup> Odloučení manželů, odnětí dětí, neúprosné užívání trestu smrti. – *Tisíc let duchovního zápasu*, str. 159

<sup>135</sup> Ve kterém si stěžuje se na vzdálenost vesnic od nejbližšího kostela, jež sedlákům stěží v neděli dovoluje, aby přišli na služby Boží a na kázání. Veliké zatížení robotami pro pány, jak to v stejné době konstatuje s politováním také jezuitský misionář, nutí poddané k práci i o nedělích, poněvadž jenom v těchto dnech, mají možnost obdělávat vlastní kousek pole. – *Tisíc let duchovního zápasu*, s. 159

<sup>136</sup> Harrach napsal v jednom dopise papeži v Cramuelův propěch, že *vzplanul takovou horlivostí a žárem v otázce náboženství, že více než dvacet pět tisíc lidí bylo obráceno ke katolické víře*. – *Zápas o svědomí*, s. 305

působení dovedla tato komise téměř veškeré obyvatelstvo k alespoň povrchní konverzi. Po obrácení byly zahájeny práce na soupisu, který měl zaručit informace o celém území a náboženské orientaci všech obyvatel Čech. Takové informace nakonec poskytly obě dvě strany, jak světská tak církevní. V zápasu o svědomí popisuje Catalano: „Dne 4. února místodržící vydali patent nařizující krajským hejtmanům, aby začali s přípravou slavného soupisu poddaných podle víry, který měl důkladně zmapovat příslušnost obyvatelstva ke katolickému náboženství, a 2. března Harrach zveřejnil patent, v němž se vysvětloval postup, podle kterého měl být po celých Čechách, farnost od farnosti, sestaven katalog jednotlivých rodin.“ Podle jeho instrukcí mělo být uvedeno povolání, věk a víra každého z poddaných a bylo třeba zjišťovat, jak četnost, s níž se zpovídá, tak i existence cedulky o každé zpovědi. Výsledkem vyhodnocování sebraných údajů, díla nám známého Basilia z Aire, byl objemný fascikl nadepsaný *Extracta ex relationibus parochorum de státu animarum et religione Ad Eminentissimum Dominum cardinalem archiepiscopum Pragensem*<sup>137</sup>. Podle údajů se veškeré obyvatelstvo, až na výjimky hlásilo ke katolické konfesi. Katolická církev, která byla v prvních pobělohorských letech ve velmi špatném stavu, se do šedesátých let 17. století dokázala pozoruhodně vzchopit. Získala stálý finanční příjem, prošla významnými správními reformami a postupně rekonstruovala svou farní síť. Mimo to se podílela na obtížném a dlouhodobém rekatolizačním procesu, který ovšem ani po formálním obrácení většiny obyvatelstva neskončil. V druhé polovině 17. století církev stála nejen před neustálým bojem s tajnými nekatolíky, ale zejména před úkolem a otázkou, o upevnění<sup>138</sup> katolické víry ve všech vrstvách obyvatelstva<sup>139</sup>. Ke konci sedmdesátých let 17. Století byla v podstatě dokončena reforma či obnova katolické církevní správy na všech úrovních<sup>140</sup>.

---

<sup>137</sup> *Zápas o svědomí*, str. 308

<sup>138</sup> Při násilném způsobu rekatolizace, sice téměř celý národ přijal formálně katolictví, ale pouze povrchně, a mnoho obrácených se navracelo ke staré původní víře.

<sup>139</sup> *Velké dějiny zemí Koruny české*, str. 186

<sup>140</sup> *Velké dějiny zemí Koruny české*, str. 292

## Závěr

Je to více než čtyři sta let od doby, kdy přicestoval Maxmilián Magni, po křestu Valerián, se svou rodinou do Prahy. Zde působil na nejrůznějších pozicích<sup>141</sup>, ve kterých dosahoval obrovských úspěchů, ale každou z mnoha různých funkcí ve svém životě vykonával vždy jako člen kapucínského řádu. Nejvíce působil v českých zemích, kde měl s kardinálem a pražským arcibiskupem Vojtěchem Arnoštem z Harrachu na starosti rekatolizaci Čech. Podle usnesení tridentského koncilu Harrach za pomoci Valeriánovi založil arcibiskupský seminář na výchovu budoucích duchovních. Protireformace, rekatolizace nebo *generální akce*<sup>142</sup>, je proces zahájený katolickou stranou a císařem, při kterém má obyvatelstvo určité země, nekatolického vyznání přijmout katolickou konfesi za svou. Protože se jedná o činnost vynucující si změnu, bylo vládnoucí mocí připuštěno i násilí na jedincích, kteří se nechtěli přizpůsobit. Pro probíhající rekatolizaci, byly vytvořeny různé návrhy<sup>143</sup>, taktéž Valerián Magni vytvořil svůj návrh protireformace, podle kterého se částečně generální akce prováděla. I přes to, že není dnes Valerián Magni, ve 21. století většinou českého národa znám, jako jiní filosofové, politici nebo i duchovní 17. století<sup>144</sup>, má na průběhu zmíněné protireformace velký podíl. Ještě za stavovské rebelie propukla Třicetiletá válka, která hrozivým způsobem zpomalovala průběh rekatolizace, dokonce se do Prahy opět navrátil protestantismus a to v době intrik o moc<sup>145</sup> mezi císařskými úřady, Švédové situace využili a Prahu roku 1631 obsadili, i přesto, že pouze na rok. V době války Valerián sám prováděl obracení vlivných a vzdělaných osob v okolí Čech, pomocí disputací<sup>146</sup> a svých vydaných spisů. Teprve po ukončení Třicetileté války roku 1648, když se Habsburkové již nemuseli ohlížet k bojišti, tím se počala opravdová a kontrolovaná protireformace, vedená stranou církevní a stranou státní, mocenskou. Přešlo se na násilný způsob řešení a roku 1650 byl vyhoštěn každý z nekatolické vrchnosti i s nekatolickými úředníky a šlechtou. Ten samý rok byla zvolena komise na podporu rekatolizace, víceméně bez užitku, většího významu měl *soupis poddaných podle víry*, díky kterému nyní víme, jak moc úspěšná protireformace

---

<sup>141</sup> Duchovních, kazatelských, pedagogických, vědeckých, diplomatických a politických.

<sup>142</sup> *Tisíc let duchovního zápasu*, s. 151

<sup>143</sup> Např. Pražský arcibiskup Lohelius nebo jezuita Vilém Lamormaini a další takové návrhy vytvořili.

<sup>144</sup> Např. Jaroslav Bořita z Martinic, Albrecht z Valdštejna, Arnošt Harrach, Jan Ámos Komenský a jiní.

<sup>145</sup> Jmenovitě při sesazení generalissima Albrechta z Valdštejna.

<sup>146</sup> Gdaňská disputace v Polsku a Hessenská disputace s protestantským theologem Haberkornem.

vlastně byla, velká část obyvatelstva se stále hlásila k nekatolickému vyznání a nemůžeme počítat ta procenta populace, která se hlásila ke katolictví pouze ze strachu, o svůj život, svůj majetek nebo rodinu, ale uvnitř zůstala u své dřívější víry. A ještě dnes po necelých čtyřech stoletích, po ukončení rekatolizace, v době multikonfesijní Evropy je znát, jak velký úspěch protireformace v Čechách měla.

# Seznam literatury a odborných zdrojů

## Prameny

MAGNI, Valerián. *Opus philosophicum*. 1660.

BERÁNEK, Karel. *Zprávy o bojích se Švédy po dobytí Malé Strany a Pražského hradu roku 1648 v diáři koleje sv. Klimenta*. Vyd. 1. Praha: KLP, 2002, xiv, 63 p. *Clavis monumentorum litterarum (Regnum Bohemiae)*, 1. ISBN 80-859-1790-4.

ČÁŇOVÁ, Eliška. *Nejstarší zповědní seznamy 1570-1666*. 1973.

## Sekundární literatura

BALCÁREK, Pavel. *Kardinál František Ditrichštejn 1570-1636: gubernátor Moravy*. Vyd. 1. České Budějovice: Veduta, 2007, viii s. obr. příl. Osobnosti českých a moravských dějin, sv. 5. ISBN 978-808-6829-302.

BARON, Margaret E. *The origins of the infinitesimal calculus*. [1st ed.]. New York: Pergamon Press, 1969. ISBN 0080125131.

BERÁNEK, Karel. *Dějiny Univerzity Karlovy 2: 1622-1802*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1995. ISBN 80-7184-050-5.

BIRELEY, Robert. *Ferdinand II, Counter-Reformation emperor, 1578-1637*. Cambridge University Press, 2014, xii, 324 pages. ISBN 978-110-7067-158.

CATALANO, Alessandro. *Zápas o svědomí: kardinál Arnošt Vojtěch z Harrachu (1598-1667) a protireformace v Čechách*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008. Česká historie, sv. 18. ISBN 978-807-1069-423.

ČORNEJOVÁ, Ivana. *Velké dějiny zemí Koruny české VIII: 1618-1683*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2008. ISBN 978-80-7185-947-5.

ČORNEJOVÁ, Ivana. *Dějiny Univerzity Karlovy 1: 1347/48-1622*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1995. ISBN 80-7066-968-3.

ČORNEJOVÁ, Ivana. *Úloha církevních řádů při pobělohorské rekatolizaci: sborník příspěvků z pracovního semináře konaného ve Vranově u Brna ve dnech 4.-5.6.2003*.

Vyd. 1. Editor Ivana Čornejová. Dolní Břežany: Scriptorium, 2003. ISBN 80-861-9749-2.

HEROLD, Vilém, Jaroslav PÁNEK a Domenico CACCAMO. *Baroko v Itálii, baroko v Čechách: setkávání osobností, idejí a uměleckých forem : sborník příspěvků z italsko-českého symposia Barocco in Italia, barocco in Boemia--uomini, idee, forme d'arte a confronto, Praha, Karolinum a vila Lanna, 19.-21. dubna 1999*. Vyd. 1. Praha: Filosofia, 2003, 622 p. ISBN 80-700-7176-1.

JEDIN, Hubert. *Malé dějiny koncilů*. 1. vyd. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1990.

KINCL, Jaromír, URFUS, Valentin a SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 2., dopl. a přeprac. vyd., V nakl. Beck 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 1995, Právnické učebnice (C.H. Beck). ISBN 3406400825.

LAUBE, Pavel. *Náboženství jako faktor desintegrace Polsko-litevské unie*. Praha, 2013. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce František Stellner.  
LORIA, Gino. *Galileo Galilei*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1949.

MUNCK, Thomas. *Evropa sedmnáctého století, 1598-1700*. Vyd. 1. Překlad Vítězslav Kremlík, Ingrid Vichnarová, Michaela Ponocná. Praha: Vyšehrad, 2002. Dějiny Evropy (Vyšehrad). ISBN 80-702-1508-9.

NOVÁK, Jan V a Josef HENDRICH. *Jan Amos Komenský, jeho život a spisy*. V Praze, 1932.

PATTERSON, Paige a Malcolm B YARNELL. *The Anabaptists and contemporary Baptists: restoring New Testament Christianity : essays in honor of Paige Patterson*. ISBN 1433681749.

ŘÍČAN, Rudolf a MOLNÁR, Amedeo. *Dvanáct století církevních d*. 3. vyd. Praha: Kalich, 2008, Studijní texty (Kalich), sv. 3. ISBN 9788070170649.

SEDLÁČEK, August. *Paměti a doklady o staročeských mírách a vahách*. 1. vyd. Praha: Česká akademie věd a umění, 1923.

SOUSEDÍK, Stanislav. *Valerián Magni: Kapitola z kulturních dějin Čech 17.století*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1983.

SOUSEDÍK, Stanislav. *Filosofie v českých zemích mezi středověkem a osvícenstvím*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 1997. ISBN 80-702-1145-8.

ZABECKI, David T. *Germany at war: 400 years of military history*. Santa Barbara, California: ABC-CLIO, 2014. ISBN 978-1598849806.

ZOUBEK, František. *O Komenského polemikách theologických*. In: *Časopis Musea Království českého*. Praha: Matice česká, 1855 - 1922, roč. 1885, č. 59. ISSN 1210-9746.

## **Encyklopedie a slovníky**

*Velké postavy západního myšlení: slovník myslitelů*. V čes. jaz. vyd. 1. Editor Ian Philip McGreal. Překlad Martin Pokorný. Praha: Prostor, 1997. Obzor (Prostor), sv. 10. ISBN 80-851-9061-3.

OTTO, Jan. *Ottův slovník naučný: dvacátýšestý díl*. Praha, 1907.

## **Elektronické zdroje**

CHLUMSKÝ, Jan. Životopisy svatých: Světci k nám hovoří. [online]. [cit. 2015-02-18]. Dostupné z: <http://sancti.catholica.cz/?id=3177>

UNESCO. [online]. Polsko, 2003, 2003 [cit. 2015-04-02]. Dostupné z: <http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/flagship-project-activities/memory-of-the-world/register/full-list-of-registered-heritage/registered-heritage-page-8/the-confederation-of-warsaw-of-28th-of-january-1573-religious-tolerance-guaranteed/>

# Summary

## Protireformace a Valerián Magni

Martin Žezlo

Tato práce jako hlavní směr sleduje průběh procesu protireformace od doby před stavovským povstáním až k popisovanému konci v sedmdesátých letech sedmnáctého století. Protože s dobou katolické reformace je velice spjatý i řeholní bratr kapucínského řádu Valerián Magni, zdá se důležité, abychom se jím v tomto spise také a ve velké míře zabývali. Jeho životem, od narození, příchodu do Čech, ve kterých dospěl v muže, kterého nejen pro jeho znalosti, ale i diplomatický vliv a sociální citění znala celá Evropa, samozřejmě i pro jeho známé rozpory s jezuitským řádem. Magni byl převážně teologem, ale byl také filosofem, proto se zde okrajově setkáme s popisem jeho prací teologických i filosofických, které měly pro rekatolizaci zásadní vliv. Protože protireformace probíhala taktéž v době Třicetileté války, která na ni měla velký vliv, je zde v důležitých souvislostech sepsána i ta. Od doby stavovského povstání, k důležitým úsekům války, ovlivňujícím výše řečenou protireformaci Čech, až k Vestfálským mírovým smlouvám z roku 1648, po kterém válka pomalu ustupovala z habsburských zemí.

Práce je vedena ve třech názorných rovinách, tj. protireformace, život Valeriánův a Třicetiletá válka, které se sjednocují, zakončují a vytváří konečný jednotný celek jmenovaného nadpisu.

# **Summary**

## **Counter-reformation and Valerian Magni**

**Martin Žezlo**

This work as a guideline follows the counter-reformation process since the rebellion of the Estates to described end in the seventies of 17th century. Because the religious brother of the Capuchin Order Valerián Magni is closely connected with the time of Catholic reformation it seems important to discuss him as well and extensively in this file. His life, from birth, came to Bohemia, where he grew up into a man which was known not only for his knowledge, but also diplomatic influence and social feelings throughout Europe and of course known for his disputes with the Jesuit Order. Magni was primarily a theologian, but he was also a philosopher, and therefore, marginally meet with description of his theological and philosophical work, which had a major impact to recatholicization. Because the Counter-Reformation took place also during the Thirty Years' War, which had a great influence on it, there is this important context also described. Since the rebellion till the important events of the war, influencing the above said the Counter-Reformation in Bohemia, to the peace treaties of Westphalia of 1648, after which the war slowly receded from the Habsburg lands.

The work is conducted in three visual levels. The Counter-Reformation, life of Valerian Magni and the Thirty Years' War, which unite with a final create a single entity appointed by title.